საქართველოს საჭვალი

ჩემი ნატია საშობლო,
სასატე — მთელი ქვეყანა

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საქართველოს მწერალთა კავშირის ყოველკვირეული გაზეთი

პარასკევი, 20 ივლისი, № 29 (2757) გამოცემის 58-ე წელი. 1990 ფასი 20 კაპ.

სკკპ XXVIII ყრილობაზე

იოსებ დავითაშვილის ფოტოები საკდეს-საქინფორმი.

საქართველოს სსრ შზენაში საგჭოს პრეზიდიუმს

რეპუბლიკის შინაგან საქმეთა სამინისტროს საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტის წევრები და ამავე ინსტიტუტის ფილიალის ხელმძღვანელები, პირველი რეპუბლიკური შეერთების მონაწილენი მოგმართავენ თქვენ.

ჯერ ერთი, რამდენიმე სიტყვით ინსტიტუტის შესახებ. რომელიც უკვე ორი ათეული წელია ფუნქციონირებს შინაგან საქმეთა სამინისტროთან. მახი წევრები და ფილიალების ხელმძღვანელები ჩვენი რესპუბლიკის უწარჩინებულესი ადამიანებია: ხელოვნების, კულტურისა და განათლების, მრეწველობისა და ტრანსპორტის, კოლეგიური კვლევითისა და სახელოვნო შუშათა კლასის მოწინავე წარმომადგენლები, ადმინისტრაციულ დარგის მუშაკები, ჩათიუელ. საკლაკი, რესპუბლიკური და საკავშირო უმაღლესი საბჭოს დეპუტატები, დიდი სამამული ომის და შრომის ვეტერანები. ამდენად, საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტი ფრიად წარმომადგენლობითია. ინსტიტუტის ექვსი სექცია განიხილავს ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების ახეთ ობიექტურად და მტკივნეულ საკითხებს, როგორიცაა: არასტრუქტურული და ძნელდაძაბრდელ მოსახლეობა, არაშრომით შემოსავალთა, ტრანსპორტზე და ეკონომიკაზე, ნარკომანიაზე და ლოთობის წინააღმდეგ პროფილაქტიკაზე და მთელ რიგ საკარბორატო, დღევანდელი ცხოვრებიდან გამომდინარე ობიექტურ საკითხებს.

მათ შორის განსაკუთრებული ეურადღება ექცევა პროფილაქტიკურ მუშაობის ცალკეულ და შორეულ-გაწმენდის დაწესებულებებში ბეჭდ მხკავრდადებულებთან. უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტის წევრთა რეკომენდაციით საპატიმრო ადგილებიდან ვადაზე ადრე გათავისუფლდა 60-ზე მეტი მხკავრდადებული.

ჩვენ ასე არ უნდა გავიგოთ, თითქოდა ერთი თვალის გადაყლეპით ეძიებენ მათ შეამდგომლობა. არავითარ შემთხვევაში. ინსტიტუტის არასრულწლოვანთა დეოიკიანა და ზნეობრივი სრულიფის სექციების წევრები დიდი ეურადღებითა და რეფუნენით, თვეებით აკვლევენ ამ მხკავრდადებულის საკითხს, რომელსაც შემდგომ რეკომენდაცია ეძლევა დროზე ადრე გამათავისუფლებლად. შეგვიძლია სიამაყით ვთქვათ, რომ კათავისუფლებულთაგან თითქმის არ ეკვლინა განმეორებითი დანაშაული ადგილის შემოხვევა.

ამ საკმაოდ ერეცელ შეხვედრის შემდეგ, რომელის მიზანი იყო მოკლედ მაინც გაკვეცნო რეპუბლიკის პრეზიდიუმის წევრებისათვის ჩვენი საზოგადოებრივი საქმიანობა, მოვიმზადეთ ნიადაგი საკითხის დასახმელად.

ჩვენ, საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტის წევრებს და საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტის ფილიალების ხელმძღვანელებს პირველი შეკრების მონაწილეებს ძალიან გვაწუხებს ამ მხკავრდადებული დედების საკითხი, რომლებსაც მეორეწლოვანი ზეიალები დარჩენ სახლებში, მამების, მამიდების, დეიდების მეთვალყურეობის ქვეშ. ანდა ხრეულად უმატრონდ. არავითარ არ ეროს ხიდემელი, რომ ვერავინ ვერ შეცვლის დედას, მის სითბოს, მის ზრუნვას, მის ეურადღებას. ჩვენ ვგეშმის, რომ დანაშაული დანაშაულია, პიროვნება უნდა დაიხაჯოს, მაგრამ ეფრო დიდ დანაშაულს ხომ არ ჩადგენარ, როდესაც არასრულწლოვანს ეტოვებთ დედის ეურადღების გარეშე.

ხეორად ამან გვიფიქრებინა ხანგრძლივად. თვეობით ვეძებეშავა თბილისის ქალაქა კოლონიაში, კოლონიის ხელმძღვანელობასთან ერთად დიდ ეურადღებით ვიკვლინობდით მათ პირად საქმეებს, ჩადენილ დანაშაულს და მიგხულიყავით დასკვნამდე, რათა ვგეშუამდგომლა თქვენს წინაშე მათი ვადაზე ადრე გათავისუფლებისათვის.

ჩვენ ვგეშამს, რომ ქალი, მითუმეტეს მეორეწლოვანის დედა, არ უნდა იყოს ციხეში. ამას ყოველთვის მოითხოვდნენ და დღესაც მოითხოვენ პუმანური საზოგადოების წარმომადგენლები.

ჩვენ ღრმად ვართ დარწმუნებული, რომ უზენაესი საბჭოს წევრები, ჰუმანური გრძნობიდან გამომდინარე, ეურად იღებენ ჩვენს მოთხოვნებს და დაუბრუნებენ შეილებს დედებს. ეს იქნებოდა დედის მარად უკადავი სახელის კიდევ ერთი ადიარება და დაფასება.

რედაქციისაგან:

აღნიშნულ წერილზე, რომელსაც შინაგან საქმეთა სამინისტროს საზოგადოებრივი აზრის ინსტიტუტისა და მისი ფილიალების პირველი შეკრების მონაწილეთა სახელით ხელს აწერენ ირაკლი აბაშიძე, ჯაბა ამირეჯიბი, რეზო ამაშუკელი, ზურაბ ანჯაფარიძე, ლევან ალეკსიძე, ვახტანგ ბერიძე, ვახუშტი კოტეტიშვილი, ვიქტორ სანგეეი — სულ 84 გამორჩენილი ადამიანი, და რომელიც 50-მდე ქალის ბედს ეხება, უზენაესი საბჭოს პრეზიდიუმი დღემდე დუმს.

საქართველოს მწერალთა კავშირის რადიკალურად გარდაქმნის მიზნით, მოძველებული საბჭოური სტრუქტურების შესაცვლელად, იმისათვის, რომ საქართველოს მწერალთა კავშირი იყოს მწერალთა შემოქმედებითი გაერთიანება და არა მბრძანებელურ-დმინისტრაციულ ლ ი ტ ი ს დაწესებულება, ქართველ მწერლებს ვთხოვთ, ა. წ. სექტემბრის პირველ რიცხვებისათვის წარმოადგინონ მწერალთა კავშირის ახალი წესდების პროექტის ვარიანტები, ან თავიანთი თვალსაზრისი გამოთქვან „ლიტერატურული საქართველოს“ ფურცლებზე გამოქვეყნებულ წესდების პროექტებზე.

პროექტი შეიძლება ეკუთვნოდეს ერთ ან რამდენიმე მწერალს, ამა თუ იმ ჯგუფს, გაერთიანებას და ა. შ.

ყოველი ახალი, მნიშვნელოვანი ალტერნატიული წესდება დაიბეჭდება გაზეთ „ლიტერატურულ საქართველოში.“

შემოდგომაზე, სექტემბრის თვეში მოწვეულ იქნება საქართველოს მწერალთა საერთო კრება, რომელიც აირჩევს საწესდებო კომისიას. ეს კომისია შეაჯერებს პრესაში გამოქვეყნებულ და წერილობით შემოსულ წესდებათა ვარიანტებს და შეადგენს მათგან ოპტიმალურ ვარიანტს, რომელიც განხილული და მიღებული იქნება მწერალთა მომდევნო საერთო კრებაზე.

საქართველოს მწერალთა კავშირის სამდივნო

ჟურნალისტთა ახალი ემბლემა

როგორც ცნობილია, შეიქმნა საქართველოს ჟურნალისტთა დამოუკიდებელი კავშირი. ამასთან დაკავშირებით მისმა ხელმძღვანელობამ თხოვნით მიმართა თბილისის სახელმწიფო სამხატვრო აკადემიას ემბლემის შექმნაში დახმარებისათვის. აკადემიის გამოყენებითი გრაფიკის კათედრამ (გამგე პროფესორი ზურაბ ლეკავა) ამ ფაკულტეტის III კურსის სტუდენტების მიერ წარმოდგენილ ნამუშევრებში შეარჩია გოჩა პაპაშვილის შექმნილი ემბლემა, რომელსაც ვთავაზობთ მკითხველს.

ლიტერატურული საქართველო

დელეგატი ყრილობიდან დაბრუნდა

მოვთავსებთ სატყვარი „მოსკოვში“, შეგვაბრძანეს შუსანშვილ ნომრებში. ბუფეტი და რესტორანი სავსეა ადამიანებით. კიდევაც, ხოლო მოსკოვი შიშობლობს, არაფერი არსად არაა ფასი, თუ არის, უნდა „ბეჭნლეს მოსკოვის პასპორტი. რასაც ლიტკას ფასენიდნენენ, თვითონ მოგბრუნდეთ, სწორედ ამაზეა ნათქვამი — „ნუ დასცინო სხვასაო“..

ნეთდელ მოეცდნენ, „ეგუმის“ ბრიგადა, ლენინის ეკეიზერთან პორტრეტია გამოფენილი, თითქოს ვიღაცამ „ენაზე“ გაუდიდეთაო, მაგრამ ბოგრაფ ოცდაათი მეტრი აქვნია, სიგანე 20 მეტრი, ეიზენ, მიეტს რომ ვკიოგებენ ბაოსტნეტდ. სწორედ ამ ბეკი.

ლენინი გადადგა თავის მავზოლეუმს ბანცეკრის, ოქ კი ხალხი მიდის და მოდის გაუთავებლივ. დღეს მოსკოვში ლენინი დიდ ■ ხეადნია და განადიდებენ სწორედ ეხე, როგორც სტალინის დროს, ოღონდ ამ განსხვავებით, რომ დღეკანდელი სიყალბე უფრო გაშიშვლებულია.

● შევდიკართ, რათა გავეტარონ რეგისტრაციაზე. კრემლში უველაფერი ძველებურადაა, დიდხანს უუურებენ შენს ხურათს, ჩაგედავენ თვალებში ბრაკალმანშენგლოვნად, ჩეკისტურად, რა იეი, სიფრთხილეთ თავი არ სტკივა, ხომ შეიძლება ვინმე „შეიინინ“ შეიპოოს და მიეულ ჩვენს ხალდემლიებას ფარდა ანადოს? თუ ეეი, მთავარი სანდეზლიება უკვე კეიშეფილია: ხალხი მშიერია, ხალხი ლტკეა, ხალხი გბაროოტეტეა ეი დაბოდნილია. ხალხს ერთმანეთი სძულს, განსაკუთრებით კი ის ერი, რომელსაც სატკვა ეამოსცდა თავისუფლებაზე.

ბვეეტკარეი, ალნიშნეს, რომ ჩამოვედეთ, დაგვერიგეს დროებითი ბარათები, ამას დუეშაა სიეიეოლოგების მიერ 145 კოიხესაგან შედგენილი ბარათი. სოციოლეეეები თავს იტკუეებენ და ვკეკეოხებიან ამას, რაე თავად ხელს აძლევთ, — სოციოლოგებსაც და ბოგარობანაც.

145 შეკითხვაში ერთსეკ არის ნახსენები „კონფედერაციის“, ეკეკოხებიან: კონფედერაციის მიბრე ბარ თუ ფედერაციისაო, მე მივაწერე — თავისუფლების მიბრე ვარ — მეთქი.

დელეგატები ხიამოვნებით აპუბობენ ყოველგვარ ტკუეილს და მოჩუენებთან შეკეთხვის, არეულია ქვეყანა, რაც კუ ხდება, კაცს არე დაეხარბება.

ადრე ხრეშოვი 20 წლის შემდეგ მაინც პირდებოდა ხალხს კომუნიზმს, ახლა ხუთი წლის შემდეგ „ხეეთ ცხოვრებას გვპირეებიან, რომ გაგიბარია, ოღონდ, კვლავ ერთ ფერხელეზი, კვლავაც ერთ თოკში ჩაბმეული უნდა ვიქოთ ბოლშევლიტეებივეთ, რომ არსად გადავიგლეთ. ჭერ კიდევ ვერ მიმხვდარან, რომ ამ მეზეერვალეს, რომელსაც „კომეზონაში“ ეერკვა, არ ვაამარილა, მიუწყალებელი აღმოჩნდა...

● ეერიერობაზე გასატანად გაამზადეს სრულიად ახალი დოკუმენტი. რომელსაც ამკეა: „ეეიანერი და დემოკრატიული სოციალისტეაკენ“. ვითომ ადრე ვინმეს წეამისცდებოდა, რომ სოციალისტი არაფეიანერი და არადემოკრატიული იყო?

დღეს თითქოს ერიდებიან სიტყვა „კომუნიზეეეს“, ოქვენ წამოიიდგინეთ, ვერც ამ სიტყვის წაშლა უშეეელის ხაკმეს, რა გიეეეთაა? ვერ გაამარილეთ ამ ეეეაკეკმა სიტყვამ, ბორკილების მიმპალი და ხისხეის მეერეკეთა იგი. დღეს კომუნიკაციაზი რამდენიმე ფრაკეკია და პლატფორმაა ეეკმბრილი.

დემოკრატთა პლატფორმა იმეკრება, რომ დამკვიდრებულ შეეთხვევაში გაეკეკენ პარტიიდან, ხოლო ორთოდოქს მარკსიანებს იმეიი აქვთ გიამარკვენენ.

დღეს ხაკარნეკლოსთვის ანალეის ხეკალია, დღეს მოვალია რუსეთში ვინ ჩაიგდებს ხელში ძალაეფეკეს.

თავგადასადები და აშკარად იბრძვის ლიგაჩოვის ფრთა, რომელიც მოწყალებეულია შეეიერის დემოკრატიული პროცესებეი... ლიგაჩოვმა სოქეა სიტყვა, შორს გამიზნული არა, მაგრამ ახლოს კი დაინარა დარბაზი, ცეცხლი დაანთეს ზოვიანებეკრი და იმპერიული აზროვნებით ათთეეულმა დელეგატებმა.

დღეს, როცა პოლიტიკაში არწყვეტა ალარ არიან, ეეეზოოთ გაზეთები ლიგაჩოვს „ხაბეოოეი ნეოსტალინიზმის ჯორნ“ უწოდეენ.

სტარიან ფედერაციის დაშლას, თუმცა ხიამოვნებით ეკვლენ კონფედერაციაეეე (ასე ეტყოვნა).

ახლა მთავარია, ეეინანარნონ იმპერია, თუნდაც მისი ნაირსახეობა.

ჩვენ რომ ჩვენი ხალეემწეფოებრიობის აღდგენა ვთხოოლთეთ, ცენტრს ჩკონა, რომ კომპრომისზე მიდის.. არა და ვეე. ხვედა, სხვა შემთვეევაში ხელოვან ეეეკლა კომპარეაა და ხალემმა

ᲚᲔᲜᲘᲜᲘᲡ ᲒᲐᲡᲪᲔᲛᲘᲡ ᲗᲐᲕᲘᲡ ᲛᲐᲕᲖᲝᲚᲔᲣᲛᲘ!

ნეფეეერიეი მოლაინიაე.

აე, ამ ეარეკლინის ეამს ხაკართველოდან 90-მდე წარმოეეზვნილი ლეგალეთანა მონაწე�ილთან ყრილობაზე, პრიეეენტლად ჩვენი ლეეეკაცეი ბნეზეეეოვან როლს ვერ ითამაშებდა არეკვენენში, მაგრამ ხოლოდეი კი ეეიდა ეოეკეა ის, რაც თეკეა ხაკართველოს კომპარტიის ყრილობაზე, ჩვენი დელეგაციის ანრიი, ბაგინ ალეი გუმმარიძის კამოსკეი ხერო და ეროოვნეეი პოზიციაზე იყო ალეეეული.

ყრილობის პირველსავე დღეს მივხედი ხაბოლოოდ, რომ ჩემი მოდავეეობა ამ პარტიაში ამოწურულეთ... ზეგნდანაც და გარდანაც მომაჩნია, რომ უნდა გაუქმდეს კომეუნისტური პარტია და შეიქმნას სრულიად ახალი და არა კომპრეტიერად ნათქეარაციეეეა. რადგანაც, მოგეხსენებთ, ნათქეარაციეი ცხეირეის პატრიმ ეშობლეს მაინც დიდცხეირიანი ზეალები ეხდეთან...

● გაიხსნა 28-ე ყრილობა, სცენის ხიერმდგომან ეხეე ლენინი იმზირეა, მაგრამ აშკრაად ხაოეიად მკრთალად გამოჩნარილი...

მიწიბესეი გასახეალლებში მოსკოოის „გიერთიანებული ხახალხო ფრონტის აქტეინტეეეი დაგეხვეწენ და მოგვიეეეს „ლუეინეეეში“ მიტანეზე, რომელის დეკინი იყო — „ეარი — ფახეის ზრდას“. ხამწეხარიდ, ვერ დაეეეწარით, რადგანაც ეერილის გვიან დამთავრდა, ორი ხაათით გვიან, ვიდრე მატანეზი.

ყრილობის გახსნაზე მოგახსენებიდით, თუ „ეელინის ხახალხო დელეტატთა ყრილობაზე“ ლენინისადეეეს ხაერთოდ არ მოინახა ადგილი, აქ, ამ ხაკავშირო ყრილობაზე გამოეეეეილია ხაოერად ფერჩქერილი ხაეეეთი ზეზრეეეეული ლენინი, თითქოს ადამიანეეს ეულენინთან ეჩვეეეზეეეე

კოლეგ, მაგრამ მაინც ვიტყვი, რომ საკონფლიქტო დელეგაციას ვუმზერდი, ნაგაზი ალმაცერებული აუვაიეზეთ ბრიუნეთის ბე მაგონდებოდა.

ეკეთ მდივანს მეფეზედეს შეკითხვა გაუგზავნეს: „რა აზრის ხართ საბჭოთა ხელზე და განვითარებაზთ?" (როგორ მოგწონთ?).

70 წელს მაანლიოზეს მეფეზედეს ალაარა, რომ ალარაფერი ნელილი ალარ შეეძეს ხანკოთა ხელზეოლ მოძრაობაზა...

●

შუხეფენაზე გარეთ გამოვედით, დღის ორი საათი იყო, „ხერრნიდლის მატარეკი" მოაწყო ხანაანდეე კაცმა, მოამეწყდთ ლიზუნკენეეზი: „ხერრნიდლის ხორცი, ხერრნიდლის მოსაკალი მაროფთი ქრემლის მაგართან".

„ეორაბაზოვ, ეილენნ, ალიოვ, ხოზბაკ, ზეერფილ".

ვანანდედა ყრილობა, ლეგაზოვი დამოუკიდებელი კომპარტიის წინააღმდეგ ვამოვედა, კომპარტიათა დამოუკიდებლობა დაშლის საბჭოთა ფედერაციასო. მოსპრეა, რომ რუსეთიდან კადრები იეზავენზოდეს მიამე რეხუბეკალეზზე. ლეგაზოვა, რომ ცხრა ამრლის ტრაგედიის გამო პასუხი ვახეა შეკითხეას, ერთხელ კიდევ ჩაეეეა უხეროდ ზედოამრეოზაზა პოლეკბიერი, რადგან, როგორც ეინნეთ, ახლაც ალიარა, რომ ჯრის შეეეანაზე ვადაწეეტილეზეა მიღეთ მიელეზ პოლეკბიერთან ეორიბაზოვის ხელმძღვანელეთ

თ.

„კითხეა-პასუხი" „ეორაფდ მოიგო ხაბეთა კეეზრის ხაკარეი ხაკმეთა მინისტრაცია ეფეკარდ შეეარენაძემ. ეს სიტეეა „ეოვეეის" ინტერეიუ ვაბეეენ, რომ დარბაზის „ლეგაზოვის ფრთა" (ხალი ეგი უმეტესია) ცდილობდა, ჩიზზი მიექცია ხაკარეი ხაკმეთა მინისტრი, მაგრამ ამაოდ, პირიკით, ეფლარდ შეეარდნაძემ ვზა ვიუხანა ეორბაზოვს ვამარკვევინაკენ.

ალერ მერეე ალეა, უცხოელნი ეარნ. ეკ, ხადაე ეენი პასპორტი არა ეჩრის, რა თქმა უნდა, უცხოელთაა...

ერთადერთი, რაც მოსკოვში ეშოვეთ და მაინც, ეაზეე რაეეა, ლენინის მაეზოლეეზი გამლეეთ...

საკარველოს ფედერაციის ხელმძღვანელმა, ბატონმა ვიგი ვეეშაძემ, მოლაპარაკებებამდე, თქვა ის, რაც საკარველოს კომპარტიის ყრილობაზე ფიეეალ (ზუსტად, გადაუხვეველად). რამდენიმე კაცი მზად იყო გამოსულიათეეს, მაგრამ, თქვენ ეარმოიდგინეთ, არაფერი საკერო არ გახლდათ, რადგანაც ამ ყრილობაზე ჩვენი ხალეთნი არ ეყოფდნენ. ამ ყრილობაზე ეყოფნიდნენ ხალეთნი საბჭოთა კავშირის კომპარტიის ლიდერობა, ვინ იქნებოდა ხელმძღვანელი, გორბაჩოვი თუ ლიგაჩოვი. თუ ლიგაჩოვი გიამარეკვებს, ჩათვალეთ, რომ მის გამარეკვებას აუცილებლად მოპეკეეს ბერრეხეები, ხოლო სხვა შემთხვევაში, დღეკანდელი პრეზიდენტი და, ამავე დროს, გენერალური მდივანი ეარეეს გამოუვანს ეარტიას. არჩევანი ნათელია...

●

დღეს, მოკარეზე მოკარეა, თითოეულმა ჩვენთაგანმა ანკარიში გაეწიოს ამ მოშიშნლეეზს, რომელიც ეერიგნული მოძრაობის ლიდერთა შერიგეზეა ალ კოსხოლიდაეი აქეთ ჩაეეარებული.

ყრილობის რეზოლეეციებში მაინც გამოკრთის „ეიფუნანტური" პერსპექტივა. კომპარტია თანამოაზრთა ხაზოკაციებად ინათლება. ყრილობის რეზოლეეციაში დაამბილია თავდაბლა პროტეკარიატის ხელადეზე, ლენინზე, უნდა დაეიკეთ ლენინი, როგორც პოლტაკოხი ვდ მოაზრონეე, ეს ეკალეეს ალალ კომეეხლებსა და ეეზსიერ ადამიანსო.

უარეოფილია ბერრეხეები, რაც მოხდა 24 ეელაზედ, ხოლო, ის მალლინრანდი ეფანაზაეეეთ ადამიანი, რომელიც ლენინის ხელმძღვანელობით გაეეედა, თითქოს არც ეოფილა. დემოკრატიეეთ ფრთა თავს ინეეეეზეეს, ეს ხაბეეეარა კონსეეეატორეხანათეეს მოიკეზა. კონსპირაციაზეა, მაგრამ არის კი ხანდი ამ ხაეეეარის მიგეგონი? ეკიდევ შემთხეეევაში, ეე ალეი მოიაზეედილეეს ჩრეეეხი, რომ საკარველოს ეერ ადა შეეიკეოდეს ტაკეეეა (თუ ეეი აკეეს, ეა თქმა უნდა).

ხაკარველოეეს დროზე უნდა შეკეზნას თავიანი სოციალურ-ეკონომიკეეი პოლეტიკა, უნდა მოიხდინონ ხეტანდარტაციეა და ინეკრონის, როგორ კაზოკეეეს არა ხმლოდ დეეკანდელი, არამედ უფრო მეეკეეე ბეკალნდეკეი კრიზისიან. დემოკრატეა აზრით, დღეს კომპარტია ორი ბზის გასკარეთნ დგას, ერთი ბზა უბრუნდება ძველს, ბრძანებელურ-ადმინისტრაციულს. თუ კკლავე ეკან დაებრუნდით, ჩვენ ალმოეჩნდეთ ბარიკეეენი ბზოდეთი ცივილიზაციისაკენ. მეორე ბზა დემოკრატიულია. ბადეკალურად უნდა შეიეკალოს, უფრო სწორედ, უნდა შეაკნეს ახალი ინკანარნი ხაზოკადოებისა. თუ ახე მოხდა, შეიძლება გადარჩეთ, თუ არა და, უფსკრეფლისკენ მიეეკანენთ.

ხალხი ტაზს უკრავს დემოკრატიას, მაგრამ რიგ ხმამ მიეეეპნეზე მიდგეეა ხაკეე, ეოფილ ლეიკეკ ალერის ხელ, ხოლო მეზანეზე ავიეეეზს, რადგანაც მეზანე ინეეეეზ ეაზეეზ ეაზეეზ ეაზ

ერთი წლის შემდეგ

ერთი წელი გავიდა აფხაზეთის ტრაგიკული მოვლენების შემდეგ. დღეს ამბობთ, რომ აფხაზეთში ბევრი პრობლემა და მათი გადაჭრის გზებზე ყველან ერთად ფიქრობთო, უნდა შეეძლოთ ერთმანეთის, თუნდაც საწინააღმდეგო მოსაზრების მოსმენა, ერთად უნდა ეიმუშავოთო, ერთად უნდა მოვეგბინოთ გამოსავალი შექმნილი მდგომარეობიდან და ამ საქმეში თითოეულ ჩვენგანს მხოლოდ ერთი მიზანი უნდა ჰქონდეს — სამშობლოს კეთილდღეობა.

ზურაბ აჩბა:

— ერთი წელი გავიდა 1989 წლის 15-16 ივლისის ტრაგიკული ამბების შემდეგ. როგორ აფასებთ გასული წლის მოვლენებსა და მდგომარეობას დღეკანდელ აფხაზეთში?

— ჩვენს ორგანიზაციას მიაჩნია, რომ 1989 წლის 15-16 ივლისი შედეგია პოლიტიკური ეჭვასნოსა, რომელიც რამდენიმე თვლელეულს განსაკლიანში ბორკილდებოდა აფხაზეთსა და აფხაზი ხალხის წინააღმდეგ. საქართველოს შოვინისტური ელნეკნილი ძალთა მზრდა.

ამ ძალებმა პროვოცირება გაუკეთეს აფხაზებს და ქართველებს შორის შეტაკებას, სცადეს პოლიტიკური კონფლიქტის ტრანსფორმირება ეროვნულ წინააღმდეგობად და დისკრედიტება აფხაზი ხალხის საბრძოლველი ბრძოლის თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის. ამის შედეგად დაიღუპნენ უდანაშაულო ადამიანები.

1989 წელი ჩვენთვის ძნიშვ გამოცდისა და ილუზიებისგან თავის დაღწევის წელი იყო. უფრო ნათლად წარმოვადგინეთ აფხაზეთის პრობლემები.

საბოლოოდ დაკრწმუნდით, რომ აფხაზეთის ახრ პოლიტიკური უფლებაა და აფხაზ ხალხს არ შეუძლია თავისი ხვეშოლის საქმეებში მონაწილეობა. რუსეთსა ელიმძღვანელობაში ეროვნებათ აფხაზ პირთა ყოფნა არსებული რეალიების კომფლიკტებისთვის გათვალისწინებულია. აქედან გამდა, რომ ჩვენი ხალხისა იყო და რჩება ეკონომიკურად მოთმოვნთა ობიექტად, აფხაზ ხალხი კი ხაწეენა ხელშეშფდელი ფაქტორია ხასურველი მიზნის მიღწევაში. ეცადეთ გაგვრკვა, საქმეთა მეშვრიები მდგომარეობა და დაეკრწმუნდნენ, რომ უკანასკნელ ზეგრამან ეფაკვანო, რომელნი მიეს. ეროვნული არარსებობა აწეენა. შეეგენეთო, რომ არჩევანი არა გაკეკს ან აუცილებელია ბრძოლა ლირსეული არსებობისთვის. ვიცით, რომ ბრძოლა გრძელი და ძნიშე იქნება, მაგრამ ამისთვის ბრაგ ვართ.

— როგორ გესახებათ ქართულ-აფხაზური ურთიერთობათა ნორმალიზაციის გზები?

— ნორმალიზაციის პროცესი შესაძლებელია აფხაზეთთან დაკავშირებული პრობლემების კომპლექსური გადაწყვეტით. ჩვენ უკვე გადადგეთ ნაბიჯები ერთა შორის კონფლიქტაციის შესამცირებლად.

პოლიტიკური ნორმალიზაციის შესაძლებელია მხოლოდ ამ შემთხვევაში, თუ ქართული მხარე შეიგნებს, რომ აფხაზთა და აფხაზი ხალხის პრობლემებს ობიექტური ხასიათი აქვთ. დროა შეწყდეს არსებულ პრობლემათა ბოლამდე მეფე ხასენიერ-ნიკორიანეფრინველები „ობიერიულ“ გამოცდილებებით და ცხელი „ეხოებ“ ძალის მანიკური მოთითებთ. ამგვარი ნაბიჯი შეიძლება აღიბეჭდოს ნებისმიერი გამოთავისუფლებელი მოძრაობა, მაგ ბოლ ქართველ. სიტეკა ამ პირობებში ნაყოფიერი დიალოგის შესაძლებლობა.

აფხაზურ-ქართულ ურთიერთობათა ნორმალიზაციის საკმარისთვის მეიმე დარტყმა იყო 1990 წლის 20 ივნისს საკარიელთან ხსრ უზენაესი სხვამ მიერ სხრ ბევრი კანონის მოკმედების შეჩერება, კანონებისა, რომლებიც ავტორიტეტ ავტონომიების უფლებებს: საკართველოს უზენაესი სხვამ ჩმდეგი სოციალ კონტრახამ ამ მასალაში გამოთქმულ ბევრ მოსაზრებას შეიძლება არ ეეთანხმებოდეთ, მაგრამ, რაკი ასეთი მოსაზრებები არსებობს, საჭიროდ მიგვაჩნია, საზოგადოება იცნობდეს მათ.

დღეს ჩვენს კორესპონდენტს თენგიზ მაკკოროს ესაუბრებიან აფხაზეთის სახალხო დეპუტატს „ადგილარას“ თავმჯდომარის მოადგილე ზურაბ აჩბა და საქართველოს ჟურნალის კვეშიის წევრი, საქართველოს უზენაესი სახ-ჭის დეპუტატი სოხუმიდან **ნუგზარ მგალობლიშვილი.**

ნუგზარ მგალობლიშვილი

— ერთი წელი გავიდა 1989 წლის 15-16 ივლისის ტრაგიკული ამბების შემდეგ. როგორ აფასებთ გასული წლის მოვლენებსა და მდგომარეობას დღეკანდელ აფხაზეთში?

— თითოეული ჩვენგანისთვის აშკარა გახდა ჩვენი ცხოვრების ანომალიები. უარი ვთქვით ჩვენთან დამამახასიათებელ ობიექტურ ტრადიციებზე, ცხოვრების წესზე, ეროვნულ ღირებულებებზე, ზნე-ჩვეულებებზე და მწარე სიმართლის პირისპირ აღმოვჩნდით. ათწლეულების განმავლობაში ვეარაფი ხალ-ტია რუსეთის ყრილობისა და მისი დემოკიდეულებისა მცირერიცხოვანი ხალხებისა და ავტონომიების პრობლემებისადმი.

საკართველოს პოლიტიკას განსაზღვრელი ძალები ნამდვილად ისე ექცევიან ჩვენს ხალხებს, როგორც უფალი ღმერთი ბაბილონის კოშკის მშენებლები.

— შეიძლება თუ არა, რომ ტრაგიკული მოვლენების წლისთავის დღეები (15-16 ივლისი) ქართველთა და აფხაზთა ეროვნული თანხმობისა და შერიგების დღეებად იქცეს?

— ფორუმმა 15-16 ივლისს ერთაშორის შეტაკებისან დაღუპულთა ყველა ოჯახს თანაგრძნობა გამოუცხადა და აფხაზეთის მოპერრასას შესთავაზა, ეს დღეები ეროვნული ეგოიკის დღეებად გამოაცხადოს.

გვკვრა, რომ საერთო მწუხარება და თანაგრძნობა ხელს შეუწყობს ჩვენი ხალხების შერიგებას.

თუმცა, ეროვნულ თანხმობას შეიძლება მივაღწიოთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ უზრუნველყოფთ ეროვნებათა თანაწყრობას, თავისუფლებასა და დამოუკიდებლობას.

— ზოგიერთს მიაჩნია, რომ თქვენ „ადგილარას“ ზომიერი ნაწილი წარმომადგენელი ბრძანდებით. ამა წლის მარსში, თბილისში, ეროვნული ფრონტის ყრილობაზე თქვენმა გამოსვლამ არაეროგვარაენი რეაქცია გამოიწვია აფხაზეთში. სოხუმში ბევრს ლაპარაკობენ იმაზე, რომ აფხაზი მოსახლეობის ერთმა ნაწილმა, ფფრო სწორად, „ადგილარას“ რადიკალურად განწყობილმა ჯგუფმა და ორგანიზაცია „აბრასკილმა“ უკმაყოფილება გამოთქვა თქვენი გამოსვლის გამო. მართალია, რომ თქვენ და „ადგილარას“ ზომიერი ფრთის მომხრეებს ამ „დაწყლისა“ და კრიტიკის შემდეგ გადადგომა გინდოდათ?

— თბილისში ჩემმა გამოსვლამ არაერთგვარაენი რეაქცია გამოიწვია ქართველი და აფხაზი მოსახლეობის გარკვეულ ნაწილში, მაგრამ ეს ხასიათი ბუნებრივია, რადგან ეროვნული წინააღმდეგობის პირობებში ნებისმიერ დიალოგსა და კომპრომისის ძიებას მომხრეებიც ეყავს და მოწინააღმდეგეებიც. ეს მანამდე გაგრძელდება, სანამ ჩვენს პრობლემებს არ გადაეჭრნთ.

რაც შეეხება ჩემს გადადგომას — ეს ეტრია. მე სახალხო ფრონტის ერთ-ერთ ყველა ვარ და თან ჩვენს საბრძოლო — აფხაზთ ვემხარ. რაც ან უნდა მოხდეს, დეზერტირი არ გავხდები. ჩემი გადაეკენა მხოლოდ ფორუმს შეუძლია. მამეულს სამსახურიდან კი ვერავინ გამოათავისუფლებს.

ეროს, საშინელი სიხასტიკის, გაუმართლებელი სიხასტიდან, უსამუდამო შეურაცხყოფისა და დამცირებების გზით; დღეს მოჩვენებანი ყეთილდღეობას ხამოოოდ ჩამოეყალა ნიღაბი და ჩვენს თვალწინ წარმოდგა ეკონომიური, პოლიტიკური და ზნეობრივ კატასტროფამდე მისული სახელმწიფო. უკიდურესად გაუფასურდა ძირითადი ფასეულობები: სოციალური სამართლიანობა, მუშამაზმა, ფემოკრატიზმი, თანამწორეულებანობა, რომელსაც მაღალფარფაზედ ქადაგებენ ტოტალიტარული სისტემის მეთაურები და მსახურები.

როგორც აღმოჩნდა, პარტიული და სახელმწიფო აპარატი ტაუილად ამეკიცებდა დღენიადაგ, რომ საბჭოთა კავშირში შემავალი ყველა რესპუბლიკა სუვერენული სახელმწიფოა. სინამდვილეში დღითიდან განუხრელად ძლიერდებოდა ცენტრის დიქტატი. ყველაფერი წყდებოდა „ეკ, ზემოთ“, „თანამოურეფლებანან“ სუვერენული რესპუბლიკების უფლებებსა ეკ მხილოდ ცენტრის მეთოდებთა უხიტკვენ შეხრელებთან შემოფარგლებოდა. რა ბედნიერება იქნებოდა, ყოველივე ეს უკვე განვლილი ეტაპი რომ ყოფილიყო!

სამწუხაროდ, ეხლა ძალან ხამეთია ეროვნულ ერთაშორის ურთიერთობათა შემოდან ინსპირირებული პრობლემა, — „სნორიდ ან ვმთ ცდილობს ეროვნულ ხაზოგადოებას ეურჩდება მოაშოროს პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და სხვა მტკივნეულ პრობლემებს: ფაქტურად, შეშმნილია სიტუაცია, რომელის მოსაგვარებლად საჭირო გახდა ცენტრში დაშეშვებული სცენარი, რათა ისეთისათვან გაჩენილიყო ლეგიტიკური დასკვნა: „ცენტრი რომ არა, ყველა ერთმანეთს ამოვხოცავდით“ ან რაე ამგვარი... ხათეიანია, რომ სხრ უზენაესი სამეო ფლეგა განაგრძობს მსჯელობას ამ ხაკითხზე, რომლებიც მხოლოდ მოკავშირე რეს-პუბლიკების პროგრამებია. ფაქტიურად, ეხა გაგრძელება დეტ-ატისა.

1 აპრილსა და 15-16 ივლისის ამბები ხასოლოოდ აუკარავეს, რომ ცენტრის ხეცენრით ვითარდებოდა და დღესაც ვითარდება აფხაზეთის მოვლენები. ქართველი ხალხის წინააღმდეგ მიმართულ ვანდალტურ აქციებს აფხაზეთის ამბობრივი ინფორმაციების სამეულები და ცენტრალური პრესა განსაზღვრავენ, რაკარა „ერთაშორის ეთანამოუთანა ნიადაგზე“ შეტაკებას, რაც სინამდვილეს არ შეეფერება. აფხაზეთში 1 აპრილს, 1989 წლის 15-16 ივლისს მომხდარი ტრაგიკული მოვლენები, 1990 წლის მაისის გაგრაში მომხდარი ვანდალური აქციები ეროვნიერ შეშფოფვაზეა არ არის შეტაკება, ეხა აფხაზი მოსახლეობის ნაწილის დაგეგმილი ოპერაციაა ქართველი ეროვნული პირებზე. ამის დამამტკიცებელია ქართველ მოსახლეობაზე თავდასხმის წინასწარ კარგად მოფიქრებული გეგმა. აღმოჩნდა, რომ 16 ივლისის 10 საათამდე დაკრილი 190 კაციდან 129 ქართველია, 22—აფხაზი, ეცდნსასრილი ოარალი დაჭრილი 62 კაცდან 48 ქართველია, 11 — აფხაზი; 1990 წლის მაისამბოლში ეკსტრემისტულად განწყობილი აფხაზ პირები ძველებურად ამწვავებენ ვნებებს, ესეიგ, რომ ქართველ მოსახლეობას შეიძლება მოთმინების ფიალა აევსოთ და ეჭიმ მეზოოდ აღარაფერ აპალოგებთ ინტერნაციონალიზმი ილუზია — კიდევ ერთხელ მოხდეს აფხაზთა და ქართველთა შეტაკება. მეორეროვნულ ხალხთა მანდატ შეფარეულნი მარჯვე ილეზენ თავიანთ ხალხს; ისანი ცდილობენ, აფხაზეთი საკართველოს მოსაწყალ ფა თავის მსარეს გადაიყვანონ. ხაბანოდ ჯერ საჭიროა ეროვნულნაციონ ხაათა ან ხარეზნიანები მმართველნა. აფხაზი ინტელიგენციის ხვადასხვა პროფილებიან მოსაყოფეთა ნაწილი უფულებელოფს ხაკუთარი ხალხის ეეშმარიტ ინტერესებს და თავიანი ინკარიბანი მიზნების შესაბამისად მიმართავს მ. გორბაჩოვსა და ა. ლუკიანოვს (ზარაშვილეანი): „ჩვენ კატეგორიულად მოვთხოოოთ მიღებულილი ეკნან გადაწყვეტილება აფხაზეთის ასსრ ტერიტორიაზე საკანონო მდგომარეობის ან ხარეზიანენა მმართველობის შემოღების შესახებ, ან უნდა დაეეფილოთ ახალ სახლხელიფრან!“ (ვაზ. „ზნაბ“, 26. V. 1990). ამავე დროს არ ამბობ აფხაზ მოსახლეობაზე თავდასხმის არე ერთი ფაქტი, მაშინ, როცა ქართველებზე თავდასხმის ფაქტები რაღენენაც ვნებავთ, იმდენია რისთვისაა ხაკირო ხაკანონო მდგომარეობის შემოღების მოთხოვნა? ან, რისთვის:

— უნდა შეიქმნას ერთაშორის ურთიერთობაში ფაძაბულობისა და ქართველთა ეთან აფხაზებზე თავდასხმის ილუზია, ხამსახურო უნდა გაუწიონ თავიანთ მეურვეებსა და ოდეურ დამმარალებლებს ეკ. „ზემოთ“. ეჭნეს ბატონნი ეეთ ეეთ ეეთ

ეროვნული ბიბლიოთეკა

დელეგატი ყრილობიდან დაბრუნდა

1.

ჩემი ხაზოგადოებრივი ცხოვრების მთავარი პრინციპი იყო: დაუფარავად მეთქვა ის, რასაც ამა თუ იმ მოვლენაზე ვფიქრობდი — მიუხედავად იმისა, სახარებელი იქნებოდა ეს პირადად ჩემთვის, თუ საზიანო.

ეს არის, ჩემი აზრით, ზნეობრივი ხაზოგადოებრივი ცხოვრების ერთ-ერთი აუცილებელი პირობა.

(ზოგიერთი ამას უწოდებს „ლეგალურ“ ან „ლაბერალურ“ დისიდენტობას. არცერთი ეს ტერმინი ჩემთვის მისაღები არ არის).

ამდენ დაუფარავად ვლაპარაკობ: ხაჭართველის ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის პირობებშიც და იმის შემდეგ, რაც ხაჭართველი დამოუკიდებლობას მოიპოვებს, რუსეთი ჩვენ მტად არ უნდა გადავეკიდოთ.

ეს იქნება ყველაზე დიდი პოლიტიკური და სამხედრო-სტრატეგიული შეცდომა, რასაც ჩვენი ერისათვის წინასწარ განუმარტავი შედეგი შეიძლება მოჰყვეს.

ამას ვამბობ მიუხედავად რუსთის ჩვენზე თითქმის ორასწლოვანი ბატონობისა, მის მხრივ ყოველგვარი ეროვნული მოვლენისა თუ აზრის ჩახშობისა, გარუსების ამერიული პოლიტიკისა, ჩვენი წინაღისეული თუ წიაღსწავლი სიმდაბლის პარპაშოული ეკსპლოატაციისა.

ამ მხრივ არავითარი განსხვავება არ არის მეფის რუსეთსა თუ საბჭოთა რუსეთს შორის. პირიქით, საბჭოთა რუსეთის პოლიტიკა ხაჭართველის მიმართ უფრო ურცხვი და უფლობელი იყო, რასაც ენერგიულად ხელს უწყობდა ჭარ-თველი კომუნისტების ცნობილი თაობა.

მაგრამ მაინც — არც დღეს და არც მომავალში ჩვენ რუსეთი მტრად არ უნდა გადავეკიდოთ.

ხაჭართველისაში ადმავალი ეროვნული მოძრაობისა და თავისუფლებისათვის ბრძოლის პირობებში ამ რთულ პრობლემაზე ღრმა დაფიქრების მოვალეობა მოძრაობისა და ბრძოლის ლიდერებს ეკისრებათ.

მათზე დამოკიდებული ამ რეალისტური პოლიტიკური პროგრამის დახვეწაც, რაც ხაჭართველის მეფმეც და მეარ დამოუკიდებლობას მოუპოვებს.

და თუ მათ, ჩემი გამოცდილება ან ცოდნა გამოადგება, ბმად ვარ ვემსახურო.

2.

ჩვენ უნდა მიეხედოთ და მოვუფიოთ ხაჭართველიში მეფმეგად მეცხოვრე ყველა სხვა ერის წარმომადგენელი.

უნდა შევთქვა ხაკანონმდებლო დონეზე მათი ენის, კულტურისა და ყოფის ხელშეუხებლობა, განვითარების პირობები და პერსპექტივა. ამ მხრივ ყოველი ხაკანონმდებელი აქტი მათი უბოლო მონაწილეობით უნდა მუშავდებოდეს.

მეორე მხრივ, მათ უნდა დახმარონ ეროვნული განმეორებლობის ინსტიტუტი თუ ეროვნული განსაკუთრებულობის ულირსი გრძნობები.

დ, რაც აზეთ მთავარია, ოფიციალურ ენად ჩვენ ჩაურეველად, უნდა ალაგმონ ის ეკსტრემისტული ელემენტები, რომლებიც ეროვნული ხაჭარსებული ბრძოლისა თუ ომის მიზეზად, ნებისთვის თუ უნებლიედ, შეიძლება აქცევნ.

ჩვენსას — ჩვენ მოვუფლთ.

ჩვენ ყველამ უნდა შეეგებოთ ძმობისა და მშვიდი თანაცხოვრების გარდა სხვა ვერ ან არსებობს.

თუ ამაზე ყველანი შეეთანხმებიდნთ (მხოლოდ სიტყვით კი არა-საქმით), ეროვნული მშვიდობა ხაჭართველიში დამყარდება.

ხოლო თუ ვინმე თანაბმა არ იქნება, აქედან ჩავიდეს და სხვაგან ხდეთ თავის ბედნა თუ უბედობას.

სხვა გამოსავალს მე ვერ ვხედავ.

კონკრეტულად: უნდა მიეწეოს ხაჭართველიში მცხოვრებ ყველა ერის წარმომადგენელთა ახალბედ, და მასზე მიღებული გადაწყვეტილებანი საფუძველად უნდა დაედოს მომავალ ხაკანონმდებლო აქტებს ამ ფეერზი.

ეხლე ჩვენი ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის ლიდერებმა უნდა იფიქრონ.

ამ ხაკითხშიც თუ ვინმეს ფაქტიდან, მზად ვარ ვემსახური.

თუ ეროვნული ურთიერთობანი ბა და თანაცხოვრების პრობლემა მშვიდობიანი ბაზით არ გადწყდა, თვით ჩვენ აკეკისავთ ჩვენს ზურგზი ჩასაკეს ბანკელს...

3.

რატომ არ გამოვდიეარ კომუნისტური პარტიიდან?

ამ კითხვას მრავალი მისვამს. მათ შორის ისიც, ვინც კარგად იცის ჩემი შეხედულებანი თუ ხაზოგადოებრივი აზრებიის თავისებურებანი და ისიც, ვისაც ამისთვის შორიდან ყური მოუკრავს.

ჯერ ამის თაობაზე, თუ რატომ შევედი პარტიაში.

მოკლედ და გულახდილად რომ მოვკაზო, — ხაზოგადოებრივი ახპარეზის მოხაპოვებელად.

1955 წელი იყო. ხრუშჩოვი „ოტტეპელი“ იდგა. მივიდეთ რეაბილიტაციები ოცდაათიან წლებში რეპრესირებულ ჩვენს მრავალ ნათესავზე (ბაბაზეზე, ბიძაზეზე, სხვა ნათესავ-ახლობელზე...). ზინ ბევრს ცხოვრებიდან ამ უმძიმეს დროზე და ხაზნილ არაგადიაზე, რაც ქართველს ხალხსა და სხვა უამრავ ოჯახთან ერთად, ჩვენ ოჯახსაც გამოიარა.

იყო ფეერები მომავალზე და იმ ზნეობრივ პასუხისგებლობაზე, უდანაშაულოდ დალუპულთა ხსოვნის წინაშე რომ მეკისრებოდა.

ყოველივე ამის გამო და ხაზოგადოებაში აქტიური პოზიციის მოსაპოვებლად (ზანამდე ხომ ხალხის მერის შვილი ვიყავი), 1956 წელს შევედი პარტიაში.

ეს იყო არა ინტაზსტური, არამედ ყოველმხრივ მოფიქრებული ნაბიჯი.

ლია ხახიათის ვარ (ეს არც ღირსებაა და არც ნაკლი, ახი ბუნებრივად, ჩემგან დამოუკიდებლად), მე არ ძალიან ჩუმად რაიმე ვაკეთო, გუთქდაზენელ ოპოზიციაში ვიყო, ახე ვთქვათ, ღღისით ერთი ვიყო და ღამით — სხვა. ამაზე მეტიყველებს ის გზა, 1956-დან 1986 წლამდე რომ გამოვიარე, რომლის თავისებურებებს ჯ ან შევეხები, ამის თავისთავად ამეკვანენს ჩემი ბოლო სამი წიგნი („ეხეთბერი ჩანაწერები“, „ჯაბა ბავშვობისაკენ“, „ალბარაკი“), დაწერილი „უფრთხის“ პირობებში.

ახლა ძირითადი და მთავარი.

რატომ არ გამოვდიეარ პარტიიდან, როცა ბინა ბროკრიბმა და წენხელების ყველა ბეღლი ისეეთი დაშორებული ბეზანაზმა, ადამიანსა და ერის უფლებებს, ეკუმანრიტ დემოკრატიზს, როგორც საბჭოთა კონსტიტუციაა — ვინდა სტალინსა, ვინდა ბრეჟნევისა — სინამდვილეს?

არ გამოვდიეარ იმიტომ, რომ ჭერ კიდევ ბევი მაკვს: ხაკანონდოს ეკონომიკა ინკეეთა დამოუკიდებელ ეროვნულ პარტიად (ხალხი რა ეერკვეთა, ამას ახლა, ამ წუთს, არ აკეს ირიბითი მნიშვნელობა) და დღეს არსებული მისი სტრუქტურები ჩვენი ხალხის ხაკეთილდე

ად იქნება მიმართული.

ჩვენზე დღეს მოკვედ მრავალ პარტიას ჭერ, ხამუშაროდ, თავისი სტრუქტურები არ შეუქმნია (ეიიძეზეა, ეს არც გაგიეს ხაკერო, მომავალი ვეიჩენებს), ხოლო ფაქტია, რომ ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობისა და კონკრეტული იდეური ბრძოლის პირობებში ამ მხარეს აკეს წარმატების მეტი შესაძლებლობა, რომელს სტრუქტურები (ხაკრდენები, ხალხის წიაღში დაკეკვდრებული მოსმრეთა ჯგუფები, ჯგუფები, უკრედები...) უფრო მოწეეთილებული და სრულყოფილია.

დღეს ხაპრაფილად ვამბობ, რომ პარტიაზმბენელი ეხეა ხელმძღვანელობით წინათ ჩაგენილ უამრავ ხიახლეან დანაშაულზე, ანტიეროვნულ, ანტიხალხურ, ანტიეროვნულ, ანტიბუმაურ ქმედებებზე.

პარტიამ ეს ყველაფერი ხახლოდ უნდა აღიაროს და მონანიოს.

თუ ხაკრარ აქნება, თუ ხაკმე მოითხოვს მეც შეკეეკრდები ამ მონანიებას, თუმცა პირადად მოსახანიებელი არაფერი მაკვს ჩარეკი ანიმა, რომ ფიზიკურად ეხეა ეკეკეა. მაგრამ პატიოსნად ვთქვი, რომ ეხეე მაკორხეს პასუხისმგებლობას.

ეფიერმა და ვიმეფიოვნეს, რომ ახეეკა დღეს ხაკართველის კომუნისტური ეროვნული ფენა ეხეა ეკეკნიკა. ლენინ-ბუმარინ-ტალინ-ზინის (და ზინ ეროვნული ეროვნული ეროვნული

ეროვნული ბიბლიოთეკა

(დასასრული)

თვის როგორც სახტიკი ეუსპლიატაციის ობიექტი, უტაცა მონა, რომლის სიცოცხლისადმი ამხილებლური ეფექტი, ფანატიზმი ნაკი სახელმწიფო ამარტი.

„ბაზოგადებისგი საკუთრების სუფთველზე სრულიდლვნა ბერძენი ძალების დინამიური და გეგმაზომიერი განვითარება, რაც ეუსპეტრება მოცულ ხალხს კეთილდღეობის განუხრელ ზრდას".

მეთითეულნი საკუთრების სუფთველზე „ინდივიდუალურად" განვიხილავენ ხალრმოთ ძალები, რომ ერეწველობასა და ვაჭრობაზი სახტიკი სტრატეგია, სოფლის მეურნეობაში — „ეკოდუტები დაცემა და სიღატაკე, ფეოდალზმი — უნახავი ინფლაცია, მოლიანად ხალხში მეურნეობაში — ულრეკი კიზიანი. ეს ხომ ამხილებლურად რეკონიდული შედეგი „ბაზოგადოებრივი საკუთრების სუფთველზე" ანხეტული ეკონომიკის და „ხალხის კეთილდღეობის განუხრელი ზრდის"! მეორე, ფრონ, კიზეხის წიგნში ეს რეკონიდა დაფიქრდებ...

„სოციალური ანტაგონიზმის დაძლევასთან ერთად, სოციალიზმი სპობს ანტაგონიზმს ერებსა და ეროვნებებს შორის, განამტკიცებს მთ თანასწორობას, შეგობრობასა და ძმობას, უზრუნველყოფს ერებს ყველგვანი და დაიხლებას".

მე მეორე, ეს სოციალიზმის თეორიაში და პრაქტიკის ინგალრი შედეგია, ისეთი ხელთ-ხელ ბაგოგამაენი მარგალითია, იმდენად „ხერხად" ახახეს დედუანდელ საბეოთა სინამდვილეს, რომ არავითარ კომენტარს არ საჭიროებს!

თურმე „ჩვენნ" სოციალიზმი უზრუნველყოფს ოდენ ეროვნ ყველა მოკალაკეს თანასწორობას კანონის წინაშე, აგრეთვე პოლიტიკურ უფლებებს — სიტყვის, სინდისის, შეკვეთილი სიტყვის, კრებების, მიტინგების, ეუნაზნ ბუნებრივ ეროვნ ინტერესებ და დემონსტრაციების თავისუფლებას!

თურმე განალილის ზრდ, კულტურის განვითარება და ეროვნ-ერთი ხელობა ბოლეარ-ლენინური ინტერნაციონალ ბატონობა ჩვენი ხელეარ ცხოვრების სამდაღრეს გამოხატავს (არც ერთი სიტყვა არ ზეშეცვლია, „ბატონობა" — ახე სწერია, გოსპოლტეგო).

და ბოლოს: თურმე ჩვენნ უალიდებეს აუცილებელი წინამძღვრები კომუნისტური ფორმაციის. უმაღლეს ფაზაში თანდათანობით გადასახელელად! თურმე სოციალიზმში ეეფინაზეა ალინეტაზე მეფიდობისათვის ბრძოლაში (!), ეარმოდგენს გამალეუხოდ ზეიალრეულის წინააღმდეგ ბრძოლის(!) მტკიცე დასაყრდენს, მშვიდობის, უშიშროებისა და ოდის წინააღმდეგ ბრძოლის(!) ბასტიონს! თურმე შეკმნილ სოციალიზმის მსოფლიო სისტემა, რომლის მაგალითთა(!) უფლიეს გავლენს ახდენს მეორე მსოფლიოზე, განსაკუთრებით განვითარებულ ქვეყნებზე, რომელთაგე სოციალისტური ორიენტაციაა ჰკონიათ ფ (ეს უკვე ზეფი ვარაუდეა),...ალბათ, მალე ფეფერიდეს ალბანელეი ეფრთის ქვეყნებს!

როგორც ნათქვამია: ყველაფერი ეს სასაცილოა, საგრაფილი რომ ეფოს. მაგრამ ამასა ოხეთ დეეთ ვარ, რომ ტრაგიდის თავიე არა ვგაკეს. ეერთეი ფაკრაჩენი — ბლეფილ. ეკოშეეე

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ჩვენი მილოცვა

გურამ კლდიაშვილი — 60

„ქართული პოეზიის მოყვარულები კარგად იცნობენ გურამ კლდიაშვილს. მაღალი ზნეობრივი იდეალებითა და კეთილშობილი ხელოსნურობით შოგონებული მისი ლექსები დიდსულოვნად აგრძელებენ ძრავალსაუკუნოვან ქართული ლირიკის სახელოვან ტრადიციებს.

მისი პოეზიები და წყვენები ერთმანეთს ეჩუმიან და მოლაპარაკში წარმოგვიდგენენ პოეტს, რომელის ადამიანური ღირსებებიც კანაპირობებენ მისსავე შემოქმედებას. იგი ჩვეულად მოკრძალებით ამბობს:

ქართული პოეზიის მოყვარულები კარგად იცნობენ გურამ კლდიაშვილს. მაღალი ზნეობრივი

მე თავის ქება არ დამცდენია,
არა ვარ სხვებში გამოსარჩევი,
ლექსის იმდენი ვაქაცებია,
არცა მაქვს თავი გამოსაჩენი.

„ზრდილნი არიან ბერნნი" — ეს ფრთიანი ხალხური ფრაზა ალბათ შეესაბამება მახასიათებელ ბერებს გურამ კლდიაშვილის ცხოვრებისა და ნაღვაწისა, რომელიც ქართული ფოლკლორის მადლით არის ნაზარდები და ადეკვატად პოეტურს გზას მკითხველის გულისკენ.

გურამ კლდიაშვილი არაერთი ხალხეტერსი პოეტური კრებულის ავტორია. ცალკე აღნიშვნის ღირსია მისი საამაყოდო ლირიკა და პოეზიები.

ახლახან პოეტს სამოცი წელი შეუსრულდა.

ვულოცავთ ღირსსახსოვარ თარიღს ჩვენს თანამედროვე და თანამოკალმე ბეგობარს!

ეკუთვნოდეს წლისთავი თვითონ პოეტმა ამ ხტრიქონებით აღნიშნა:

სიბერე რომ გავაძეო,
დავალ კაცი სამოცის,
ვისაც უნდა, სანაძლეოდ
ერთ სამოცსაც გამოვცლი!

ღმერთმა გამოცდილვინოს!

ზაურ ბოლქვაძე, თამაზ ბიბილური, ბესი ბუბეფკორი, რევაზ ინანიშვილი, ჯანსუღ ჩარკვიანი, ზურაბ ჩილაჩავა, ბესე ციცეიშვილი, ოთარ ფილაძე, ბარიელ ფანტურია, რევაზ ფიფინაძე, ვახტანგ ჯაფარიძე.

გურამ კლდიაშვილი

ჩემო საქართველოვ!

ჩემი ყურთასმენა
შენს მკერდს მიმიდვია,
შენი გულისცემა
ჩემი სიმდიდრეა!

თუ ვინ პატარაა,
ანდა ვინ დიდია,
ამის ზომა-წონა
ღვთისთვის მიმინდვია!

შენ ის მიკარნახე,
ჩემო საქართველოვ,
ზოგჯერ გულის ბზარი,
როგორ გავამთელო?

კვლავაც მიკარნახე
სიბრძნე სახვალისო,
ზოგჯერ მოწყენილი,
როგორ გახალისო?

როცა რამე გიჭირს,
ცეცხლი მიკიდია,
შენი კარგად ყოფნა
ჩემი სიმდიდრეა!

შენი წარსული და
შენი ისტორია —
ჩვენი ფესვებია,
ჩვენი ძზის ტოლია!

შენი სიმცირეც კი
ჩვენი სიდიდეა,
შენთვის თავგანწირვა
ჩემი სიმდიდრეა!

თუ რამ ფიქრებია,
თუ რამ მიზნებია,
შენკენ რომ მოგყვავრ,
სწორედ ის გზებია!

თუ რამ გამაჩნია,
შენთვის მომინდვია,
ჩემი სიღარიბე —
ჩემი !ომდიდრეა!

წვიმა

ჩემი იმედი
ახლა წვიმაა,
რადგან ყოველთვის შენს თავს მახსენებს,
ის სატანჯველიც
ისევ წინაა,
შენგან რომ მელის და არ მასვენებს...

ო, როგორ წვიმდა
იმ ღიეს თბილისში,
არასდროს მახსოვს თავსხმა ისეთი,
წვიმის წვეთების
გაბმულ ტირილში
მე განშორების ბლოვას ვისმენდი...

მაშინდელივით
დღესაც წვიმაა,
მაგრამ შენს გვერდით აღარ მასველებს,
ის სატანჯველიც
ისევ წინაა,
შენგან რომ მელის და არ მასვენებს...

სამოცი წელი

არაფერიც არ ყოფილა
თურმე წელი სამოცი,
ღმერთმა თუ არ მამყოფინა,
ერთ სამოცსაც გამოვცლი.

აუგს ვერვინ მთქმელვინებს
სიბერის. და ჭაღარის,
ისევ გავხვრეტ გაფრენილ თეფშს,
მაჯახელას ჯახანით.

ვხედავ მაცილს, კარებს მიმტვრევ
ალმი მიდგას გამოცდის,
ხელიდან რომ გამოვლლტე
წელიწადი სამოცი.

შუახნობას გამოვცილდი,
შორით მიჩანს ედემად,
მაინც მიკვირს, დალოცვილი
გული რად არ ბერდება.

სისუსტე მჭირს აქილევსის —
ლუარჯი მიჯობს ყველა ფერს,
ძველებურად, კარგი ლექსი
მირჩევნია ყველაფერს.

რის სამოცი, რა სამოცი,
გულში ჩიტი მიფრინავს,
სიყმაწვილე, დასალოცი
მითვალთვალებს მითიდან.

სიბერე რომ გავაძეო,
დავალ კაცი სამოცის,
ვისაც უნდა, სანაძლეოდ
ერთ სამოცსაც გამოვცლი!...

რუსთაველზე გავლისას...

რუსთაველზე გავლისას
გავიაროთ ამაყად,
რომ საქველყნოდ გაისმას
ვინც გვყავდა და აღარ გვყავს!

რუსთაველზე გავლისას
არ გვექნება ხალისი,
გაკვირვებს კრწანისსაც
ეს ახალი კრწანისი!

რუსთაველის გამზირზე
გავატაროთ შვილები,
საიდანაც გაზდეს
ჯვარმეულ-ნაშიმშილებნი!

რუსთაველზე გავლისას
ყველამ უნდა იცოდეს,
ქართველისთვის რას ნიშნავს
მამული და სიცოცხლე!

რუსთაველზე გავლისას
ნურვის დაავიწყდება,
მომავალი ქართლისა
იმ მსხვერპლიდან იწყება!..

ერთადერთი რწმენა

რწმენა ჩემთვის მამულია,
რჯულია და ენა,
ვისაც ამ ზნით არ უვლია,
მისთვის რაა რწმენა?!

აწ რა ღმერთი გამიწყრება,
რწმენა დამაქვს ერთი,
ორი რწმენა, სამი რწმენა,
არ არსებობს ჩემთვის.

გაფრენილი გრძელი წლები
არ მიელია მოკლედ,
მინდა, ჩემი ერთი რწმენით
ვიცოცხლო და მოვკვდე.

ვერც წვალება, ვერც წმამება,
ვერ ცვლის, რასაც ვენდე,
მწამდა, კვლავაც მეწამება,
რაც კი მწამდა დღემდე.

მე არა მწამს არავისი,
ვინც კი რწმენას იცვლის,
დღეს შენია, ხვალე სხვისი,
გამტეხია ფიცის.

ქუჩა-ქუჩა ავყვირდები
სახელით და გვარით:
კაცი, რწმენის გამყიდველი,
მოღალატე არის!

შემოვევლე ამ სამებას:
მამულს, რჯულს და ენას,
აი, ჩემი აღსარება,
ერთადერთი რწმენა!

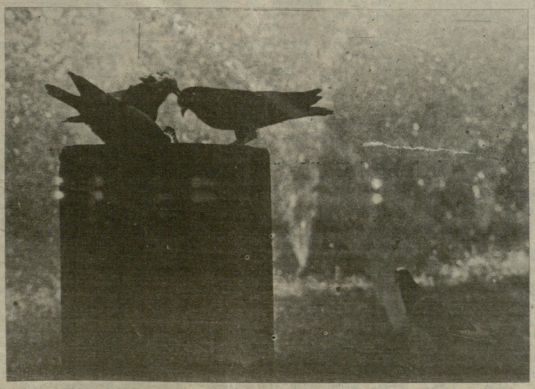

ჯაპარ ლომაძის ფოტო.

ჯემალ ჩარაია

მიახლოება

რით ვუერთგულო გარდასულ დღეთა,
იმ მოგონებებს ცრემლები ერთვის...
არა, დღეს უნდა წავიდე მეხეთას,
რომ იქ ვილოცო შენთვის და ჩემთვის.

ვეტრფი მე დღესაც ლამაზ სიშორეს
და სისხლის ჩემის ისე დინებას...
გულის კანკალით შეეგებოვ
ღვთისმშობელს
სამშობლო მიწის აღორძინებას.

კელაპტრის სურნელს ჩაიცვამს სული,
აყვავილდება ჩემი დროება...
ეს გაუმარჯოს ჩემს ლამაზ სურვილს
და ღმერთთან ასე მიახლოებას.

მეგობარ პოეტებს

ყველას ვეუკრავდით ტაშს,
ეს ასე იყო ნადდად...
ოცნება იმ ბიჭების
ხომ ხედავთ, უკვე ახდა.

ვწეროთ ლექსები კვლავ,
მიეყვეთ ამ ახალ ფიქრებს,
და გვაპატიოს ღმერთმა
შეცოდებანი, იქნებ.

აბა, სხვას რას მოველოდით

ღმერთო, ჩემო, რა ვითმინეთ,
ნეტავ რატომ, ნეტავ რისთვის...
ზურგზე ბოლი ავიდნეთ
სხვათა კეთილდღეობისთვის.
ო, რა და რა დაპირება,
თამასუქი რა ულევი,
ვდგავართ ახლა სიმართლესთან,
ტაშით ხელდატყაულები.
აგვიშენეს რა ცხოვრება
მეუფეთა ამა დროთა.
მაგრამ ხალხი, მშენებელი
კომუნიზმის — გამათხოვრდა.
აბა, სხვას რას მოველოდი,
სხვა რა უნდა დაგვმართოდა.
უკანათა წინათ ლანძღვა
შემოიღეს უკვე წესად,
და დამშეულ კაცს უბედურს,
დაპირებით ჰკლავენ დღესაც,
სულ წყალში აქვს გადაყრილი
რაიც ხნა და რაიც თესა.

მეგობრის ხსოვნას

ზეიმ ტაბიძეს

ვერ მოგასწარი, ავაი, ძმაო!
რა გითხრათ, გზანო, ჩემნო სავლნო,
მარადისობის გზაზე გაფრინდი,
ტაბიძეების შთამომავალო...

ვაკაცი იყავ, გვარის ბადალი
და აელვებდი გულში იმედებს,
ჩვენ კი, ძვირფასო, იმ ბიჭობისთვის
კეთილი სიტყვაც ვერ გავიმეტეთ.

კაცი იყავ და მოკვდი კაცურად,
უფალთან მიხვალ, ალბათ, სხვა ხიდით,
ჰე, ზოგი ვინმე, რა ვქნა, ასეა,
სკამისთვის თავის ოჯახს გაჰყიდის.

ცხოვრება შენი გამყვება, ძმაო,
ჩემი ცხოვრების არეულ გზაზე,
ენთება მუდამ შენი ვარსკვლავი
სხვა ვარსკვლავებთან ჩემს ტან-
ცაზე.

ᲐᲗᲐᲜᲐᲡᲘᲝᲡ ᲘᲝᲜᲝᲛᲝᲕᲘᲩᲘ ᲓᲐ ᲘᲠᲐᲚᲘ ᲐᲑᲐᲨᲘᲫᲔ.

ᲛᲔᲠᲗᲘ ᲛᲬᲠᲐᲗᲘᲡ ᲗᲐᲛᲐᲨᲘ ᲐᲜ ᲕᲘᲡᲘᲐ ᲘᲡ ᲐᲠᲡᲔᲑᲝᲑᲡ?

ᲘᲠᲐᲚᲘ ᲐᲑᲐᲨᲘᲫᲔ

ᲐᲛ ᲛᲘᲠᲝᲒᲠᲐᲤᲘᲡ ᲛᲣᲨᲐᲝᲑᲘᲡ ᲬᲚᲔᲑᲘᲡ ᲬᲘᲜ ᲓᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲘᲡ ᲓᲐᲡᲐᲬᲧᲘᲡᲘ ᲛᲘᲡᲘ ᲙᲘᲚᲝᲛᲔᲢᲠᲘᲐ ᲛᲔᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲐ ᲓᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲘᲡ ᲛᲔᲠᲕᲔ ᲬᲚᲘᲡ ᲬᲘᲜ ᲓᲐᲛᲬᲧᲔᲑᲘᲡ ᲛᲔᲠᲕᲔ ᲬᲚᲘᲡ ᲒᲐᲜᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲛᲘᲜᲐᲬᲘᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲐ ᲓᲐ ᲘᲠᲐᲚᲘ ᲐᲑᲐᲨᲘᲫᲔ. ᲛᲔᲠᲕᲔ ᲬᲚᲘᲡ ᲒᲐᲜᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲛᲘᲜᲐᲬᲘᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲐ ᲓᲐ ᲘᲠᲐᲚᲘ ᲐᲑᲐᲨᲘᲫᲔ. ᲛᲔᲠᲕᲔ ᲬᲚᲘᲡ ᲒᲐᲜᲛᲐᲕᲚᲝᲑᲐᲨᲘ ᲛᲘᲜᲐᲬᲘᲚᲘ ᲘᲧᲝ ᲛᲘᲡᲘ ᲛᲝᲛᲐᲠᲯᲕᲔᲜᲐ ᲓᲐ ᲘᲠᲐᲚᲘ ᲐᲑᲐᲨᲘᲫᲔ.

ნას აქეთ, რაც ქართველმა ბავშვებმა სწავლაზე ხელი აიღეს, ამ ბიჭის საცოდავმა ქალმა! — ლამაზია ქეთევან ბახვაოვილ შეც ბოვეთრი!

— გიგლა, გეეოფა სწავლა!..

მარილი რა ვაქვა ასეთი! — დღეს, როცა ხასკართველაში სწავლა არავის უნდა, მარტო გიგლას რაღაც უნდა ამოიღებინს წიგნის კოლეგით თვალებიდ!

ეიფიდ არ ვამოვიხ! — მე, ცხადად, გიგლა მეცოლება, თორემ ახლა რომ ჩვენი ბავშვების ხელში წიგნი დამეჭიბა, ამ ხიბაროვეს, შეიძლება, კიდეც ვადავეკვე!

არადა, გუდი როგორ არ დაეწყდება კაცს! — ამ ბუნებრივი ლეკსის ავტორი, რაფიელ ერისთავი, ისე ოფიდან ნერს, ეთოოიმე ანაფერი!

„სწავლობს გიგლა, ტიტინა...“

გიგლა,

შენ გაგაბარა, გიგლა, ღმერთმა! — რაშენები ხანა, ახეთ რაშეს არც მე შეუსწრებიეარ და ადარე სხვისგან ვამიგონია..

● ეტყობა, როცა ეს ლექსი დაიწერა, გიგლას ვარდი, სხვებიც სწავლობდნენ!

ანა, თუ სხვა ბავშვები ხათამაშოდ ეზო-უფრეს იყვნენ ბოდეაბელნი, ეს ჩვენი ცხრაოვანი მზე რაკი მაინცდამაინც გიგლას მიადგებოდა!

გიგლავ, გეეოფა სწავლა, ახლა კარგი გიგლა-ო!

თუ მაშინაც არავინ სწავლობდა, ბავშვების შეტი რა იქნებოდა ეზოში! — მზე იდგებოდა და რიმელიშესთან თამაშობდა!

მაგრამ საქმეც ისაა, რომ ამ დროს ეზეაში ბოთამაშე ბიჭს ადვილად ვერ ნახავდით, — ბავშვები ან მშობლებს ეხმარებოდნენ, ან გაკვეთილებს სწავლობდნენ!

იდგა ამხელა მზე ეზოში და თვალებს აქეთ-იქით ამრიალებდა! მერე, გარეთ რომ ვერავინ შეენიშნა, გიგლას მოადგა!

გიგლავ, გეეოფა სწავლა, ახლა კარგი გვეკლა —

გამო, შეითამაშე-ო!

ეთოოიმე გიგლას კუდტურენ გარეთ ბაზეზე ფეხრიბდა! — არადი, გუდში სხვა რამ ედი — თვითონ უნდოდა ამხელა ქალს თამაშო!

რაკლა არ დაპირდა ბავშვს!

გამო, შეითამაშე,

არენ ეტყვეს მამაშენს-ო!

ცხადი, გიგლას არც ის უფიერია, ეიანე ჩემს ეზოარეულ ბაბას (სხვათაშორის, ბაშინ ბაბეის ძირითადი ნაწილი ეზოარეულები იყვნენ!) ენას მიუტანია, უბრალოდ, დრო გასდელათ ისეთი, გაკვეთილების მოეზაადებლად ხელში ბიხვეთი ხირეცხელი იყო!..

ეე, რა ბაღეეარები ხართ ეს უფრეხებიან! — უკვე მეხმის ჩვენი ბატარების ხილეი, — ამა, ამას ვინ დაგიერეგნი? — გაკვეთილების მოეზაადებლად ხელში ბიხვეთი ხირეცხელი იყო!

ეს, ჩემი ბატარები, ბაშინ ბაბრთლეკ ისეთი ფენაური დრო იყო, ეერდობაც კი ხირეცხელად თვალებიდან!..

● ეჰოდე გიგლას ხიბეკეთეზე გიაჭმიხდით, — როგორც ჩანს, ბაშინ ბავშვებს ზრდილობაც მოეთხოვიდიდთ!

ნახეთ, რა თავაზიან ეარს ეუბნება ალი ბზეს!

ალა, ბზეო, ბზე-ქალავ,

ჯერ გავთავთო სწავლა...

ჩვენმა ბეკეთმა გიგლას ბზეს ნათელად ალბნა: ჯერ სწავლას გავთავეს, მერე ბაბას ეთხოვ, — ნათამაშოდ გამიშვეთო!

როგორც ირკვევა, ბაშინ ბავშვები ბაბეასა ეატკენ ხეცემდნენ! ახეთი ბაბედული ბაბოთეზის გამოთქმას, ცხადია, მე ვერ გავეგიგავდი, ბზეს ხაგანგებოდ რომ არ გაეგეგ ბაზე! —

გამო, შეითამაშე,

ალენ ეტყვეს მამაშენს...

ოქეენ, ჩემო ბატარა ბეკობრეეაო, რაკი ამ დროს არ ზეხერეეიხარო, გაკვირებულენი მეტეკეთ, — ვინ ეკითხება ბაბას, ხალი ათი ბალრიან!

არა, რახაკვირველია, მე ახლანდელი ბეკეთენი ბაბეი არა ბეკეს მხედველობაზე! — ეხეი ნეხიერი ხალხი!

ადრინდელი ბაბეკი იყვნენ ცოტა უბეშენი! — ნარჩომაგდენაო, ბაშინ ბაბეკი ინის უფლებახაც კი აძლეკდნენ თავს, ზეალეს რომ ბეხეშეკენდ გაწეკრომოდნენ!

ოუმეი ახლა ამ ბავშეენ მხეკლობა შორს ზაგეიეკანს, ჩვენ კი ოკ ზეეჩერდით, გიგლას ბზე რომ ოთარით გაინტეკრა — „ჯერ გავათავო სწავლა“-ო!

მაგრამ სწავლის მიზანშეეწონლობაზე! — ხელ ბალე გიგლას „ჩიტმა დაუწყო ბალრა!“.

თუმეი, რაკი ბალრა — პარდალის უთხრა:

„გიგლავ, გეეოფა სწავლა“-ო! ენეხიერად გაბრძოლა ბავშვმა ჩიტსაც ენეხიერად უპასუხა:

არა, ჩიტო, ბზეენიკა,

მე ოსტატენ მეეწკეა,

შენ თუ ბორჩი ბლერასა,

მაშ, მეც ბოერენე ენერასა.

ეტყეობა, გიგლას ხაანის ბახნეკლენელი კარგი ყოლია — „მე ოსტატენ მეეწკეა“-ო. — ე. ი. ბავშვის ანრიი, მისი ბახნეკლენელი ოსტატეს ტოლს არ უდებდა!

არ ვასლეა დიდი დრო და ახლა გიგლას ალუბალეა გადაუკრა ხიტეკეა!

ბერიდან, რა პირობით! — ახლაშეეთვალეული ალუბალი ხაიიეკლოს ზენახეკს ხრეკ გარაენტიან იძლეოდა!

გამო, შეითამაშე,

ალენ ეტყვეს მამაშენსა!

ბაკეა ამ ცდენეებასაც ვაუძღო, — ბარეთ თავი არ ბაეეკეა!

ავტორიც მოჩრენენთან ალნიშნავს:

გიგლა სწავლეთს ვაკვეთილს,

არ ეუფრეს ბაღში ხილს...

ერთი ხიტეკეთი, ცოტ და მიეჯამ პირი შეკრეს, გიგლას ვაკვეთილის სწავლეზე ხელი რომ აიღეკინონ!

არადერი ვამოეეიღეთ, ბავშეს ხელიდან წიგნი ვერ ეალლატეს!

● გიგლამ ამის შემდეგაც ბეკრი იმეკადონა, ეკეკეთ ვაკვეთილი დაამზადა! ავტორიც ხიამეკთი ოუნეეეა:

მორჩა სწავლას ბალაა,

სწავლამ ის არ დაღალა...

თქმა არ უნდა, თავად გიგლა ჩახალეალი ბალაანა! — მაგრამ ანგარიში ისაა ეუნდა ეკიეროს, რომ ხახკოლი პროგრამეები ამ დრის ზედეტად გადაკეირეთელი არ ყოფილა — სწავლა ბავშეს არ ღალიან!

სხვათა შორის, სწავლეთა არც დღეს იღლეკიან ბავშვები! — მაგრამ მათ, ეხეი უნდა აღინიშნოს, სრულიად განსხვავებულ პირობებში უნეკეთ ცოცხლის მიღებას!

ეუფრო ზუსტად: ეიოდნა რომ არ ბიიღონ, დღეს ამის ათახი ხაშეკალება გაიჩნიაო!

თუნდაც ის რად ღირს — ბავშვებს ხკოლაში გაკვეთილების მოსმენა რომ ალარ ეკადეთან! ამიკ ხახლში მიეკეკელი დავალების მოშზადებას თანეეს ეეთ ეეკეკეკ ეინმე!

კარგი, ეს ფუნქციები თანდათან მშობლებს რომ გადაანაწილდა! — ხკოლაში დედები დადიან, ხახლეეში მამები ამზადებენ გაკვეთილს!

ერთი ხიტეკეთი, ხახნეკელი პროგეეეში, კარგახანია, ჩვენი ბავშვები ალარ მონაწილეობენ!

ხამაგალითად, ახანი მტანეკებსა და ბანიფეტაკეეეზე ალარ გაჩნეეეენ!

ახლა მათხკვეთ ხმაშეეწეობილად — კოეეაპრეკის დამოუკიდებელ ხაკართველოს! — თითქმის ეერავინ გაიძახის!

ჩვენ, რახაკვირველია, ვიცით: დამოუკიდებლობის მოპოვებაში ღმერთთან მაშინ უფრო შეგვეწეოდა, ეოტა-ეოტა ბავშვებსაც რომ ეხეკეთალთ!

მაგრამ ამას ბავშვებს არ ვეუბნებით, და, ალბახობაში, ახანეკ ზოგი დანინ დამრტყეკლებად, ზოგი ეტანეკებულად! — ეერთი მათგანეკ რომ გაწყდეს, მაშინეე უნდა შეეკალ!

ეკრეკოდ, ამ ბავშვებზე ახლა ის ეაკეკლისწინეკ-ერეკ ეკანეკეკ მოშზიშლელ მოსწავლეებს ხაკეეთო ფდდეკ ეკანეკეკ ბაკეეთანეკ დაბეეეეკენ!

რახაც, ცხადია, ვერ ვიტეკეთ ხამედიცინო ინსტიტუტსე ეკეეთო ხამედიცინო (ალბეთ ეკეეთ ქეედანაყოფეები იყოფლსხმენა) გარეშმარტეეეულ ამბეტეინენტეხა და მათ „უხამართლოდ“ დაჩაგრულ მშობლებს!

აკ ეუმარად არადერი წყდება!

ხამალეეა ბაბამაზორამლ! — ინიშნებიან სწავლაზე ეულაცრუებული ამბეტეინენტები!

ბაბეოდენეეეა ბაბამაზორამლ! — ამეფდარენეხ ხმალეზე ეულაცრუებული პროფეეორენენ!

ალადა, ეაბანს! (ჩვენეულებრივი ბაბეოდენალეეეი, ჯერ ჯერობით ალიდდ ჩანანს! — ბინალეენი გამოცდენი ეკ დაიწეკ!

ეუფრო სწრაფდ, მინალენი გამოცდენის ჩატარენის ფრრ დაიწეკ!

● აკ რა შეეაშეა! — მაგრამ, ვენაცვალეთ. ბატონი ეალეკ ამინაშვილი გამახსენდა, — ხოდ რომ ამან ინანის, ხკოლაში სწავლა გავაგრძელეთ!

აი, ნახეთ, რა „ეოტას“ ითხოვს ენსპერიმენტატორი ბახნეკლენელი მოსაბმელენელი კლასის ბატარა ეუეარუმელახაგან ანუ ენკეხი წლის ბავშვისაგან!

„მან აიეილენლად უნდა იეოდეს... ხაეუთარი შიახეკვლენენი ბინა და ანრენის წერილენთან გადმოეცეა; შენეშავენენეს უნდა ჰკონდეს გარკვეენი თვალსაზრისები შენახენკენი ხაგნენბის თუ მოვლენენის გაგენბის და ათეანენბისათვის; უნდა შეეძლოს გამოყოს ეს მოვლენენი თუ ხაგნენი სწრაფად მიმდინარე პროცესენბისგან და მრავალრიცხოვანი ხაგნენბისგან... ამ უნარენის განვითარენენენთან და მათთან დაკავშირენენენ ცოდნის დაუფლენის ხარისხი და დონე განსაზღვრავს სწავლენენბისათვის ბავშვის მზადენის არსს“.

ჩემო ძვირფასო ბატონო ეალეკ!

რაც ეკეკეი წლის ბავშეს, თქვენი ანრით, ნოდ კლასში შენახენკლენელ ეკალეკა, ამდენი ცოდნა ხამედიცინო ინსტიტუტეს მოხამზადებელი განეყოფილენის მსმენელთა უმეტენსთანაც რომ გაანსდეკ, როგორ გგონია, მაინც ეკეკხთვეან ალეკა შემოარტაკამდენენ ინსტიტუტის ხახნეკვლო კორპუსენბს — ენნდეკ თუ არა, უკამოეცდიდ ჩაკვრილეეეთო?!

● მართლაც უცნაური ხალხი ვართ, ქართველნენ!

ალბათ ერთადერთნი ვართ ამ ქვეკეანაზე, ამიტომ რომ ეუფლს ვიხდით — შეიელება არ ინეეკენლნ!

მთავეეს და გამოსაშვებ გამოცდენბზე ბაბოდენალეეეს ფენეებენ ვუკვარდეთო — ფუფლ ჩვენ მოგვეთხეკე, ოღონდ... ჩვენს შეილებს ცოდნანს ნე მოთხოვთო!

თუ გაგვიჰარეთ და მიზანს მივაღწიეთ, უხამეეეენდ ვუეიეთ ბობთ! —

ანდა, მეტი ხიხარეთი მარილი რა ვინდა! — ინის უფლება ხელნ ერთ ინანეს ნაკედი, შეეძლა თავეი ცოდნა არ შეეეეეხს!..

● როგორც ჩანს, ჯეკ მაინც ვერ ვიხეკვალეთ!

ბახ აქეთ, რაც ქართველმა ბავშვებმა სწავლაზე ხელი აიღეს, გიგლას ხაეიდანაა ჩალვეს!

ლამაზია ქეეეენნ ბახაგონად ფეც ვიეეეენო:

— გიგლა, გეეოფა სწავლა! — ჩემო ბატარა ფეგობარო, ამბეკ რეხეუხლეეაენი ბაბეოდენ ბეკ ეეეეეენ! — ეეეეეენ ეეეეეენ ეეეეეენ!..

ლიტერატურული საქართველო

ბეკეეეა

უარით გაინტეკრა — „ჯერ გავათავო სწავლა“-ო!

მაგრამ სწავლის მიზანშეეწონლობაზე! — ხელ ბალე გიგლას „ჩიტმა დაუწყო ბალრა!“.

თუმეი, რაკი ბალრა — პარდალის უთხრა:

„გიგლავ, გეეოფა სწავლა“-ო! ენეხიერად გაბრძოლა ბავშვმა ჩიტსაც ენეხიერად უპასუხა:

არა, ჩიტო, ბზეენიკა,

მე ოსტატენ მეეწკეა,

შენ თუ ბორჩი ბლერასა,

მაშ, მეც ბოერენე ენერასა.

ეტყეობა, გიგლას ხაანის ბახნეკლენელი კარგი ყოლია — „მე ოსტატენ მეეწკეა“-ო. — ე. ი. ბავშვის ანრიი, მისი ბახნეკლენელი ოსტატეს ტოლს არ უდებდა!

არ ვასლეა დიდი დრო და ახლა გიგლას ალუბალეა გადაუკრა ხიტეკეა!

ბერიდან, რა პირობით! — ახლაშეეთვალეული ალუბალი ხაიიეკლოს ზენახეკს ხრეკ გარაენტიან იძლეოდა!

გამო, შეითამაშე,

ალენ ეტყვეს მამაშენსა!

ბაკეა ამ ცდენეებასაც ვაუძღო, — ბარეთ თავი არ ბაეეკეა!

ავტორიც მოჩრენენთან ალნიშნავს:

გიგლა სწავლეთს ვაკვეთილს,

არ ეუფრეს ბაღში ხილს...

ერთი ხიტეკეთი, ცოტ და მიეჯამ პირი შეკრეს, გიგლას ვაკვეთილის სწავლეზე ხელი რომ აიღეკინონ!

არადერი ვამოეეიღეთ, ბავშეს ხელიდან წიგნი ვერ ეალლატეს!

● გიგლამ ამის შემდეგაც ბეკრი იმეკადონა, ეკეკეთ ვაკვეთილი დაამზადა! ავტორიც ხიამეკთი ოუნეეეა:

მორჩა სწავლას ბალაა,

სწავლამ ის არ დაღალა...

თქმა არ უნდა, თავად გიგლა ჩახალეალი ბალაანა! — მაგრამ ანგარიში ისაა ეუნდა ეკიეროს, რომ ხახკოლი პროგრამეები ამ დრის ზედეტად გადაკეირეთელი არ ყოფილა — სწავლა ბავშეს არ ღალიან!

სხვათა შორის, სწავლეთა არც დღეს იღლეკიან ბავშვები! — მაგრამ მათ, ეხეი უნდა აღინიშნოს, სრულიად განსხვავებულ პირობებში უნეკეთ ცოცხლის მიღებას!

ეუფრო ზუსტად: ეიოდნა რომ არ ბიიღონ, დღეს ამის ათახი ხაშეკალება გაიჩნიაო!

ᲡᲬᲐᲕᲚᲐ!..

თამაზ ნივნივაძე

გიც ამ დანინთვის ტანის მიმშვეარებად ჩამოყალიბდნენ!

● ერთადერთი, ვინაც სწავლაზე ხელი ვერ ავალებინეთ, ეს ახეკ გიგლა, — ტატენ!

სწავლობს და სწავლობს, ბიჭი! — მაგრამ რას სწავლობს, ამის შეხაკუთბად ვერავინ მოეიეცალეთ!

● ვერც მოეიეცალდით!

ბედის ირონიით დღეს ქართველი ხალხი ორ თანაბარ ნაწილად ვართ ეაყოფილი! ერთნი ხელოვნერად ეშიმშილნიი, მეორენი მოშიმშილეეებთან გადმოდეკეეეეულ ეეკალ ვეზიდვინ!

ეხე მიდის ჩვენი ხაქმე, ამხელი ინეკრია თავეე გვენაკრეკ და, ხეირის ხაეურეკლადაც ვერ ვიცლით!

ჩვენს ხეირს ახლა ჩვენს მამეკლებში ჩამოთანელი ეეცხო ჯილავის ხალხი ეფრო ეურობს!

შიმშილს რომ მოვილეკეთ, მერე იქნებ მამაზეეეერეს მაგალ ხეირსაც გვაკურებინონ, მაგრამ ახლა ამასთვის არ გვცალია — გაზეს შემოგვეეილი ჩანდანი ეამოგვიდეკდეკ და ჭქეინს მინაწილეეებს ეუნდა მიეურნენინონ!

ალადა, ეს დალოეკლები, ერთ ადგილას მაინც ისხდენ, ხაქმე რომ გაგეოოლეთ!

ძირითად ნაწილს ხამედიცინო ინსტიტუტის მოხალეეეეები დაეეეეეეეეენ, ამა-ეოტას ეეეერე ეეეეენ ეეეეენ ეეეეენ

მარიჯანის დაბადების 100 წლისთავი

მარიამ ალექსიძე-ტუმანიანი, თავისი ლამაზი ფსეფოფინიანი შემოდგომა ქართულ მწერლობაში.

„ეჭერ ბარბაროსული როგორ გაეხარა, რომ ერასთა კეთილს ფიერის სუბის შეიფუნასაგი ქალი მარიჯანი ბეეთი. მე ეს ფერი მომწონს ჩემი სახელი" — წერს პოეტი ქალი.

საოცარ ეხადგებოდა ეს ორიგინალური ფსეფოფინი პოეტი ქალის ლირიკული ხასიათის ფერებს. პირველი, ვინც მარიჯანს მწერლობის გზა დაუფიცა სახელმოსვეებელი მწერალი ნინო ნაკაშიძე იყო.

მწერლობაში ამ დროს უკვე ახოდა ნიჭიერი ხანაგეო პოეტისა და მწერლის ანა ხახუტაშვილის (ცქვიტის) სახელიც.

მარიჯანმა ბევრი კარგი ლექსი და ოთხრომა, ბევრი კარგი წერილი დაუტოვა ჩვენს ახტარეს.

მაგრამ მარიჯანი მარტო ხანაგეო მწერალი როდი იყო, თავისი პირველი ნაბიჯები „ხადიდო ლიტერატურიათ" დიოწო. ამასთან, მარიუზო�და წერდა პოეტი ალადიმეკოთა გ. ანაშიერ: — „მარიჯანი არა მარტო თეთონ იყო კარგი პოეტი, არამედ იყო კარგი პოეტების მუზა და შთამაგონებელი".

პოეტი იმდროინდელ შემოქმედებაში ჯერ კიდევ ეგრძნობოდა კამერული განწყობილება. მხოლოდ ხაკუთარი თვალით ხამყაროს აღქმა და ხმა. თავის ლექსებში ბატავდა ფლიდაში „ხალამოებს", უმღიერდა „ლამპანარ ყვავილებს", „ფლიდაში ხიკვარულს", მწერალთა ეკატერინე გახმელეთა ურჩია: „ეკიდაროთვე ნიეი, ფერო ხამშობლოთ ბტკეენულ ხაკთხეებუე წერტო". ამან ნაადოკა ახალგაზრდა პოეტი ქალი — სულ მალე მან თავისი ნაგი ახალ ცხოვრების ბანგებზე აიყარა...

ახალმა სოციალურმა ყოფამ ახალი პრობლემების წინაშე დაუყენა მწერალი. მარიჯანი ეძიებდა ახალ ენას, ლექსის ახალ ფორმას. მაგრ ზოგჯა ლექსებზე თავისი ადგილი დაიჭიკერეს მწერლობაში.

მარიჯანი დიდი მოთმინებულობით ეკიდებოდა მწერლობას. ზერელეობა, უპასუხისმგებლობა არ უყვარდა.

მარიამ ალექსიძე — მარიჯანი

მარიამ მარკოზის ასულ ტუმანიანს დაბადა 1890 წელს ქ. თბილისში. ბოთხოვეთან ეკმის ალექსანერე (ხაშა) ალექსიძეზე ხელი შეუშალა სწავლის გაგრძელებაში, მაგრამ ოჯახის შემზღუდვა არტაბებს არ დამორჩილებია შეუთავი, დიდი შემთხვევის პოეტი.

1918 წელს მარიჯანი ახლად გახსნილი თბილისის უნივერსიტეტის ფილოსოფიურ ფაკულტეტზე შედის. ის ამ დროს უკვე შეილების დედა და ოჯახის დიასახლისია.

მარიჯანის პირველი ლექსი 1916 წ. „ხახალო ხაკმეში" დაიბეჭდა, რომელიც ნაგიდი გემოვნებით. მიიკერო ქარაგული ხაზოგადოების ყურადღება. ხანგრძლივია ამ ლექსის ბატარა ისტორია.

„...ერთ დღეს — წერს პოეტი ე. გრიგოშვილი — მისი ნებართვის გარეშე ყიეზალიეთ დაეწერდ მის „ტბას" — და იგი რედაქციის გადაეცეი გამოსაქვეყნებლად, ვიცოდი, რომ დიდი ხაკეეფილი შემხვდებოდა ავტორისაგან — შენ ვინა ტაკი-ტოპარა ხარო, მეტყოდა, მაგრამ პოეტი რის პოეტი ვიყავი, ლექსი მომწონებოდა, ალხაგე ქალური გულწრფელობით, მეეფლვარე ხტრიკონით და არ გამომეკვეკნებინა ოგი".

ი. გრიგოშვილის და მარიჯანმა ერთად თარგმნეს ხუთი პიესა: „ბეშეკის „ოფიცი ქარაგაცი ზეეეკი", „ბიბარშეს „ფეეგორის ქორწილი", ალ. ტოლსტოის „14 ხასიმეფოეს დაშვრომა", „ოიგოდინის „თოფიანი კაცი" და კოსტანტინე ხიმონოვის — „ფელოდ". ამან განაპირობა ორი პოეტის შემოქმედებით თანამეგობრობა.

მარიჯანის ბიერ ფაკინდ გაკეეთებულ ეუკარდეს, მის ხარეენეკელ რეუსულ ალბიეცებზე მოაკეთა ი. გრიგოშვილი.

მარიჯანის პოეზიის ძირითადი თემა პატრიოტიზმია. პოეტი ფიერის ხაკარიფეველს, მრავალი დროების მოხსენიე თხილის, ხასეოლად ამფელ ფეიფეს. გამორჩეული ყიერიდერებისა ფ. რუხოიეკრობა. მარიჯანის მიერ ფაკინდად გაკეთებულ ეუკარდეს, მის ხარეენეკელ რეუსულ ალბიეცებზე მოაკეთა ი. გრიგოშვილი.

მარიჯანის პოეზიის ძირითადი თემა პატრიოტიზმია. პოეტი ფიერის ხაკარიფეველს, მრავალი დროების მოხსენიე თხილის, ხასეოლად ამფელ ფეიფეს. გამორჩეული ყიერიდერებისა ფ. რუხოიეკრობა. მარიჯანის ბიერ ფაკინდად გაკეეთებულ ეუკარდეს, მის ხარეენეკელ რეუსულ ალბიეცებზე მოაკეთა ი. გრიგოშვილი.

«Как замечательно, как прекрасно, даже меня вспоминают, спасибо».

მოთხრა მან, გადაეშვეთ, გადაეკეცნა.

„ლიმილ მოეეწილ, ხეეგდან დამბეკეთ, ჯარი ბეეეზი ამგარეფეს ფიერეფლეს ფი ოიგორიე ბლოკი ფი ამბატეკა, ბკეპეკეეთ ჩვენ ლექსებს ბმილ შეეფიდოფლეს".

«Как замечательно, как прекрасно, даже меня вспоминают, спасибо».

ეკრეეფ მარიჯანს იეეზიდან, ვინაც ხაკეეთანი ერთიერთობა ჰქონია მასთან, ეუნახეს ოგი მწერალთა კავშირში, თავის ხაკერი ბაკეკიანთან ერთად ბეეეკეეფ ოფიციალიეფლეფი. ყოველთვის მოფლინარე, მიზნიფლეფ, სასამინანი მოხაკეეფ, ოეეეთი კაკეფნეკეეფ, იეეთ რაკეფიდე ტრიალეეს და ხან გარშემო ახალგაზრდობ.

მარიჯანი, ეს ნამდვილი ინტელიგენტი და ხასნეტერეფო პირიფენება ეეფეეფის კაკეეფიანის ეეფეეფ მწერალთა კავშირის კონსულტანტი და მიმდები კოშმინის პასუხისმგებელი მდივანი.

მარიჯანი დიდ პატეეფხეეეეფის ამხასიერებდა როგორც ეეფეეფ ეეფეეფ ეეფეეფ

ლაიოს ტარდის ხროვნას

ჯაინალაკა ბაბირაქი

უნგრულ-ქართული ლიტერატურული ურთიერთობანი

მე თბილისში ვეხუთერი რამდენიმე გამოჩენილ მოღვაწეს ჩვენი კულტურულ-ლიტერატურულ ურთიერთობების საკითხებზე, რომლებიც თანდათან უფრო და უფრო ღრმავდება და ფართოვდება. შევხვდი ქართული ლიტერატურის ინსტიტუტის განყოფილების გამგეს, პროფესორ გურამ შარაძეს, ამავე ინსტიტუტის მეცნიერ მუშაკს — ჯუმბერ ბაგინიას და ხანერთველის რადიოკომიტეტის რედაქტორს ლილი მისტრიანე-მორგოშიას, რომლებმაც ათიული წლების განმავლობაში გამოქვეყნებული თავიანთი ნაშრომებით დიდი წვლილი შეიტანეს ქართულ-უნგრული ლიტერატურული კავშირების განვითარებაში. გასულ წელს უნგრეთის საელჩოს მოსკოვში ვურან შარაძე დაჯილდოვა სიგილეთი „უნგრეთისათვის გაწეული უდიდესი დამსახურებისთვის".

— რამ გამოიწვია თქვენი დაინტერესება უნგრული ლიტერატურით? როგორ დაიწყეთ უნგრულ-ქართული კულტურულ ურთიერთობათა შესწავლა? — ვეკითხები გურამ შარაძეს.

— ოოგორც ხშირად ხდება ხოლმე, ამას ხელი შეუწყო მოულოდნელმა შემთხვევამ. მე კარგად ვიცნობ უნგრეთს, უფროსად ვფიქრობ უნგრულ ლიტერატურას, კულტურას და ისტორიას. ეტაფოს ბა ზენის შემოქმედების ცოდნა თავისთავად დიდმნიშვნელოვანია ყოველი ქართველისთვის, მაგრამ ფრმა მეცნიერულ დაინტერესებს მე მაინც უნდა ვუმადლოდეთ ლაიოშ ტარდოსთან შეხვედრას. 60-იანი წლების დასასრულს, ერთ მშვიერ დღეს, როდესაც თბილისის ხელნაწერთა ინსტიტუტში ვუშაობდი, ჩემთან მოვიდა ნიმპათიური უცნაური ფრანგული რაღაც მკითხა. იმედია, თავის ქებაში არ ჩამთვლი-ით, თუ ვიტყვი, რომ ჩემი პასუხის მოსმენის შემდეგ უცბადვე ინტერესი გაუღვიძდა და ახალი კითხვების დასმა დაიწყო. არ ვიცოდი, ვის ვესაუბრებოდი, მაგრამ მაფე გამოიკვეთა, რომ ეს იყო ლაიოშ ტარდი, უნგრული მეცნიერი, რომელიც იმ დროს წერდა სადოქტორო დისერტაციას თემაზე: „უნგრულ-ქართული ურთიერთობანი XIII საუკუნეში".

ჩვენი ნაცნობობა მეგობრობაში გადაიზარდა და პროფესორმა ტარდიმ 70-იან წლებში ბუდაპეშტში მიმიწვია. ეს იყო ჩემი პირველი მოგზაურობა საზღვარგარეთ, რომელმაც ერთგვარად გამახსნა კარი ევროპაში და საბუნებერო შეშობის უფრო ფართო შესაძლებლობა მომეცა. აქვალად, ლაიოშ ტარდის ხელისშეწყობით, რომელიც ამჩანად აჩქეიოლგიური ბიბლიოთეკის დირექტორი იყო, მე დავიწყე ჩემი კვლევითი საქმიანობა. ერთხელ ბატონმა ლაიოშ-მა ჩინ დამიდგი ბაზეი „ნეპსაბადშაშ" გამოქვეყნებული სტატია, რომელიც ეკუთვნოდა ბუდაპეშტის უნივერსიტეტის პროფესორს რობერტ დანნ. მან ამსტერდამის ბიბლიოთეკაში აღმოაჩინა ქართული ხელნაწერი შიოტის ტიპები, რომელიც შეუქმნია ზე-17 საუკუნის ცნობილ უნგრულ ტიპოგრაფს — მიკლოშ კეზ ტოტფალუშს. ლაიოშ ტარდის „ნეფსაბადშაშ" ბეჭდავ ეაზეი „ნეფსაბადშაშ" გამოქვეყნებული სტატია, რომელიც ეკუთვნოდა ბუდაპეშტის უნივერსიტეტის პროფესორს რობერტ დანნ. მან ამსტერდამის ბიბლიოთეკაში აღმოაჩინა ქართული ხელნაწერი შიოტის ტიპები, რომელიც შეუქმნია ზე-17 საუკუნის ცნობილ უნგრულ ტიპოგრაფს — მიკლოშ კეზ ტოტფალუშს. ლაიოშ ტარდის „ნეფსაბადშაშ" „ეკეთებინა ეაზეი „ეფეზნატეანოსნაბ" ბეჭდავ

მოთხრობა". ამ თარგმანებზე იგი 1970 წლიდან მუშაობდა. იმ დროსვე გამოქვეყნდა პირველი მოთხრობა გაზეთ თბილისში", შემდეგ კი მის თარგმანებს საგანგებო რუბრიკაც დაუთმეს შაბათის ნომრებში. ახლა ამ თარგმანების კრებულს ამზადებს გამომცემლობა „საქართველო". ამას გარდა, ლილი მაისურაძემ მოამზადა მორიოკის რომანის „ოქრო კიცის" ინსცენირება, რომელიც უკვე გადმოსცა საქართველოს რადიომ. მოსალოდნელია, რომ ახლო მოსავალში, ამ ინსცენირებს რომელიმე თეატრიც მიმართავს.

საგანგებოდ ჩემი სტატიისათვის ჯუმბერ გაგნიძეს უნარეულ ენაზე ჩაგვაწერინა მამაჩვილი უნარული მკითხველისადმი, რომელიც აქვე მოგვყავს:

„უნგარეთში მომხდარმა ცვლილებებმა ჩვენც გამოგვეხმაურა. ვარჩიეთ, რომ ახალ პირობებში შეტი შთაგონებით ვეკიდებინ ჩემს საქმეს და. ალბათ, ამაზე გარდა ყველა სხვა ლიტერატურებიც. ბელიერი ვიქნებოდი, თუ შეეძლებდი უნგრელებთან თანამშრომლობას შეენიერების, ლიტერატურის, მხატვრული თარგმანის სფეროში. ამას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს.

მსურს მიეფლიცო უნგრელ ხალხს თავისუფლება და მადლობა ვუთხრა ყველაფრისათვის, რაც მან გაიკეთა დემოკრატიზაციის სფეროში. ახლა უნგრელი ხალხის სანუკვარი სურვილები და მე ვეღლიკა უნგრელებს ამ წარმატებებს. ლმერთმა ინებოს, რომ უნგრეთმა განაგრძოს თავისუფლების ბაზი ხვლა. ქართული ხალხისათვის ეს მისაბაძი მაგალითია. ვიმედოვნებ, რომ მალე საქართველოშიც დაიწყება ახალი ცხოვრება. თუ კვლავ ჩაგალ უნგრეთში, მე იქ დამბადება ახალი ქვეყანაა".

1989 წლის დეკემბერში თბილისში ვეხაუბრე ჯუმბერ გაგნიძეს და ვამცნე შანდორ ვერეშის გარდაცვალება. მალე კვლავ ახალმა დანაკლისმა დაგვიოცა გული — გარდაიცვალა ლილიშ ტარდი. ვურან შარაძემ უკანასკნელი ხაუბრახან გაოცებით ყოფნა: რაღომ არ მასუხობს ჩემს წერილებზე ბატონი ლილიშ, ავად ხომ არ არისო. სხვას იგი ეერაფრის ოცარაუდებდა, ბატონი ლილიშ ხომ ყოველთვის ვულმოდგინედ სწერდა მას წერილებს. ამ ჩასვლისაც მე ორი წერილი ჩავუტანე ლილიშ ტარდის — ვურან შარაძისა და ნინა ანესაძისაგან. ძალიან ეთხოვნენ, პირადად გადამეცა ეს წერილები ბატონი ლილიშისთვის, მაგრამ საუბედუროდ დამაგვიანდა... იგი ყოველთვის იყო ხალხთაშორისი ბატონი ლილიშ, ეროვნული ლიტერატურა, ეროვნული ენა, ეროვნული ბალხის ეშმაროდი მეგობარი. ბინა უკანასკნელი წიგნი ქართველოლოგის სფეროში „ავაკიანურ-უნგრული სარკე" სწრაფად ვაკრა წიგნის მაღაზიის თარეზიდან ერუსოველის გამზარზე. შეუძლებელია პროფესორ ტარდის — ბატონ ლილიშის დაკვლეა.

მე თვითონ მას პირველად საქართველოში შეეხვდი, როდესაც იგი უნგრეთის დელეგაციის შემადგენლობაში ჩამოვიდა ილია ჭავჭავაძის საიუბილეო სხეხიზე. მე მის გვერდით ვიჯექი კონფერენციაზე და ქალაქი და ალმანიც შეეაზეელ, როდესაც რამდენიმე წუთში თავიდი შესანიშნავი გამოსვლის ტექსტი მოამზადა. ამ გამოსვლამ ფართო ხაზოვადიების დიდი მოწონება დაიმსახურა, შემდეგ ერთად დავდოდით ვარძიის მონასტრის მიწისქვეშა ლაბირინთებში და გულწრფელად ეზარიმდით ქართველთა სტუმართმოყვარეობით ბორკოზსა და ეკარაულნი. მე ხათუად ვინახავ ამ თბილ, ეამაბილისებერ წერილებს და ვოცნებობ მომავალში მაინც გავიგოთ ლილიშ ტარდის ხატეკვნი: „თავადო ნეი ნამეშელი ოხაა, რომ მაოს სულითა და გულით, დიდი ხეკვარულით მოგალოცთ ქართულ ლიტერატურულ ცხოვრებაში შეტელა თქვენ ზეხანშნელი ლეტენიანა ეი მხატვრული თარგმანებს ეულათხით, ან ამბები, რაც თქვენ შესახებ შეეიტეკეე, ნამდვილი „ხამხერი მოკმედებაა". რომლებიც მობაზავენ ჩვენი თანამედროვე და მომავალი უნიოერიოლების ეეშმარიტ ჯხაპ".

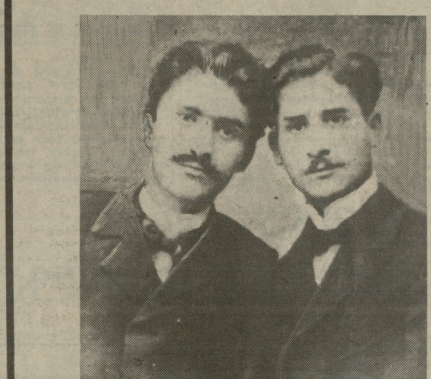

1905 წლის სექტემბრის ერთ ეუნაკრ, მზიან დღეს სოფელ აბაშის ზარაზე თოფების ხროლა ატედა. რამდენიმე შეიარაღებული ახალგაზრდა თავს დაეხმა პოლიციის პატრულებს, რომლებსაც ახალეეაკადან მოკავადან დაპატიმრებული მეამბოხეები. მეორე ხნის ორმხრივი ხროლის შემდეგ პატიმრებმა თავს უშველეს. ადგილზე დარჩნენ მხოლოდ პატრულები, მათ შორის, — რამდენიმე მოკლული და დაჭრილი...

ხენაკის ზარის ყოფილნა უფროსმა, კაპიტანმა რეზნიეკმა, რომელსაც ხაკმის გამოძიება დაავალეს, რამდენიმე კიცზე მიეტანა ეეკვი. მათ შორის, თვალში ამოიღო სოფელ მაცხოვრისკოის ეკლესიის მედავითნის შვილი სიმონ ძველია. რეზნიეკმა იცოდა, ეს ის ახალგაზრდა იყო, 1902 წელს სემინარიიდან რომ გარიცხეს...

მეთაბეკენ ალბათ ენიშნა ძალზე ნაცნობი ეპიზოდი ეროვნული ეოფლიერთა ცხოერებიდან და, რა თქმა უნდა, მოელის კიდეკ ამბის ტაბეოობეკეი გარეთარუბს, მაგრამ უნდა ვალიარო, ეს შემთხვევა სიმონ ძველიას ეროვნული ეოფლიერიც არ ყოფილა და ხეროსნელად არც არსებობს უფიქრია პოლიტიკური მოძღვრის კორიეზზე. ეფრალიდ, ლეთანნერი ადამიანი იყო და კაცობაკან კიცის ჩაგვრას ვერ ეერაფდებოდა, არალეგალურ ხაკმიანობაშიც მხოლოდ ამიტომ ჩაეხა. ამ ამბავს კი ამიტომ ვიხსენებ, რომ სიმონ ძველია ხეროსნელ მას მერე გაიკეკა ხაზეკარაკრო, ეეიეერიანი, ხალიანაკე ალარაოდეს დაპრეზენეკა.

ვინ იყო ეს ადამიანი?

რატომ ვიხსენებთ?

თქმა ამისა, რომ იგი იყო ნიკეერი ხტუდენტი, რომელიც ოჭანის უნიეერსიტეტის ქიმიის ფაკულტეტზე ხწავლობდა, ბევრს არაფერს ნიშნავს. ახეთი ახალგაზრდა ამ ხაუკუნის დასაწყისში ცოტა არ პყავდა ხაკართველოს.

თუკი ბატონის ფერკელეთ მის ხასელს შემოინახავს, ალბათ მხოლოდ ამიტომ, რომ იგი გრიგოლ რობაკიძის უახლეკეს მეგობარი იყო.

— ის იყო ჩემი ხელეერი ნათესავი და ეროვნული შეხალდმლეო, — ეტყეის სიმონ ძველიას ვაჭი დაეკვალით დამწერბრეზეკი გრიგოლ რობაკიძე.

დროს შემორჩა მათი ერთი ფოტოსურათი. ბანეეზეული, ოდნავ მკრთალი ფოტოდან ორი ახალგაზრდა იმზირება. ულვაზეკაკარწნილი სიმონ ძველია ბოზჩიმილი სიმშეიდით უმზერს ეროოკეელი ფოტოხელოსნის ობიექტეს, გრიგოლ რობაკიძე კი, როგორც ყოველთეის, შინაკანად გაწოსნაწორიეული და შეამოეული ოდნავ კანზე ვალბირილნი, თავფიქრდნობი სხდან, თეე ფაკანა. ერთნაირად აცეაით, ეკრობაულად: თემცა სიმონს ჩიმოსნილ იერი შეჩეეია, გრიგოლ კი, პირიკეთ, ეკრობაკეი სამოსი შეუსაბამია.

სურათზე ამ ერთგეკეი მეგობრების ერთიერთობის ხანმოკლე ამბავიც კარგად აკეთეეს — გრიგოლი ენერგიული, ინიციატეკანი, დამფაეეებელი ყოფილი რაკიონალიზმის, რაც საკმარი თვალხეა ეეცხოეეთში მეხოეეკეი კაცისთეის. სიმონი კი დალლილი, გულხაკეეული, მეგობრის პინდობილი: ბის თვალთაკან ხეკდა ეაზარეეა, ეინ იცის, იქნეკ ეს მოახლეოეული ალხაკრელის ხეკდიკეა. ალბათ ასეკ.

გრიგოლის ამეეიანი და ხიცოცხლით ხავხე თვალები მაინც ახალლიეს ხერთოთის ხაერთო ფონს. მათი ერთიერთობაც ასე იეწყო — გრიგოლი მოდან მზარაზ ედგა ეკმარიელისაშერეეულ მეგობრის და ხიცოცხლის რწმენას შოაგონებდა.

„ხიცოცხლეშიაც ჩემი მეგობარი იყავი და ხიკედლის ეზაზეეკ" — ეს იყო ეკანასკნელი სიტყვა, რომელიც იმქვეყნად მიმავალმა სიმონ ძველიამ უთხრა ხელერ ძმას გრიგოლ რობაკიძეს.

სიმონ ძველია ქუთაისის ხახელეერო სემინარიის მეზეთე ალასში ხწავლობდა, რიცა თვითნებრიად მიატკეა ხახეკალეზელი და ხაზეკარკეი ბეგეზეკი. ხაკმე ის იყო, რომ სემინარიის ხელმძღვანელობამ შეადგინა ხია ხსენგანიან მოაზროვნე მოწაფეებისა, რომელსაც ეკრიცხა ეშეკრეზოდათ. ხიაში სიმონ ძველიაც მოხვედა. თუმცა, მან დაიხარო მოკლეკენეს... ეს მოხდა 1902 წელს.

იმავე წელსეე ლიზანის უნივერსიტეტის ქიმიის ფაკულტეტზე შეეიდა. როგორც მისი თანამედროვენი გადმოსეკეეენ, შესანიშნავად შეუსწავლია ქიმია და ფრანგული ენა.

სიმონი ჯერ კიდევ სემინარიაში ხწავლობას ავადმყოფობდა, შეეიცარიაში კი მეტისმეტად შრომამ და ხელმოკლეობამ კიდევ უფრო დაამძიმა. იგი იძულებული გახდა, 1904 წელს, სექტემბერში შინ დაბრუნებულიყო. ზუსტად ერთი წლის შემდეგ მოხდა ის ამბავი სოფელ აბაშის გზაზე. სიმონი მოერიდა ზარაზეკენ ხაკმეზეკ ხაკმის გარიეკლას და კვლავ ეეიეარიაში გაემგზავრა...

1906 წლის 4 აგვისტოს, ქუთაისის გაზეთი „ზარის" წერდა: „როგორც ლონდონიან დეკეშით გავიგეთ, ეკ გარდაეცალა სტუდენტი სიმონ ძველია. მიცვალებული იქვე დაუთხოვეთ ეაი". ალბათ ეს დეკეშა გრიგოლ რობაკიძეკ გამოგზავნა.

ჩვენს ხელთაა ეგრეთვე წერილი, რომელიც გრიგოლ რობაკიძემ გამოეგზავნა თეეიანეე ეელტენთან ძე ძველიას, სიმონის ბიძაშეილს, ცნობილ კომეერსანტეა ეა ქეეფლოკეეიეს.

სამწუხაროდ, მხოლოდ წერილის ფრაგმენტია შეეორჩენილი. გაკეთილეზეულ ფურცლეზეზე ფელანი გაკრეცილია და ზოგიერთი სიტყვაკ ძლიეკია თუ გარჩეკეკ ბკოთხეკეთ თვალი, ხასეგიერად, გრიგოლ რობაკიძის მხერკალი განცდა და ძმაური გულისწეკილი ვერ გაუხეწეკია დროკეეს:

„ლეიპციგში, 6 აგვისტო (კვირაა)

დიდად პატივცემული თეოფილე ფელანის ძეკ!

სიმონი გარდაეცალა. რა საშინელებაა ეს ორი სიტყვა! როგორ უნდა გავიგონის ხახრალი დედა ბიბლა, რომ მისი პირველი შეილი ხადაც უცხოეთში გადაკრაკული გარდაცალილა! როგორ უნდა დაეშეედეს დედის ამეერეული ეული, რომელიც ეეკლარ დიეერდნობა ღეიანი კაეეის ეულს! ხაშინელებაა! დაიკარგა ერთი ეზანაშეზაკი ახალგაზრდა ქართველი, ხამშობლო მხარისთვის, მოგვცალა ერთი ხაეეეთო ხა მეგობარი და ამხანაგი, მე პირადად დამეკარგა სულერეი მოსაუთხეკე, ეროგორი ფეხადიმლეე. ჯერ მისი გვამი არც კი გაცვეეულა ხაფლაზეკ, მის მეგობარი, მის ხიკედლეზე, უნდა ეწერდე. ეს ეაშინელებაა ტანეკვალ ეულრეეეი მეუხარეეა მხლოდ გრიგორიი განიცდიხს, მის ქალაქდეზე ეეხარეთ ახოეეზში ჩამოსეეეა ხიკედლეზეე, სინამდეკლეს დაშორეეეეთ. მაგრამ რა ეკნა, მე ვარ ერთად ერთი, რომელსაც ხაეკალნა სიმონის მოგაზდო ედდან და ნაიეეკალთა ნეკეეეეი და დავალეეეეეთ ვარ მოკლედ მოეწერილი, ხაბრალოს თავგადასავალი ამ ბოლო ხანეეზეი.

გასეეეი წლის ნოემბერში მოეულიდნეკდა ეეეეი მივიდე სიმონისაკან, ეეეიეეიიდან გამოგზავნილი. მეტად გამეხარდა მისი ხაზეკარკარეეი დაბრუნეეა, რადგან ამით ეეკლეეა მოგეეეა მასთან მოეერა-მოეერა ხშირად გამეგზარეთა. მაგრამ ამასთანავე, ეერალის ერთმა ალაგმა ძლიერ დამაფიქრა. იგი ეწერდა: ისე დამახასიეეეა ერთი ეწლის არალეგალურ ცხოერებამ, რომ ჩემი გამორჩენა ყოველდან ეეეეეეეელია. გავიდა რამდენიმე თვე და ავადმყოფობაზე მეტი არაფერი მოეუეეია... ამ ორი თვის ეწინად, ეერალი მივიდე: ეეეაზადან ლეეეეზენი გადავედეთ, რადგან ეკეკეკ ეკეკეეეეეეეე

გონივრულად, მეცნიერულ საფუძველზე

ტყე შედგამ დიდ ოლო ასრულებდა ქართველი ხალხის ცხოვრებაში. მართალია, საქართველოს ტერიტორიის 39,5% ტყით არის დაფარული და ამ მხრივ მოდელ რუსეთსა და ლატვას ჩამოვრჩებიმთ, მაგრამ, თუ კარგად დაეკვირდებით ტყეების საერთო მდგომარეობას, მთა სახალხოსამეურნეო მნიშვნელობას, გეოგრაფიულ გადგილებას, უფრო ღრმად ჩაეხედავთ ტყის ფოსდის მაჩვენებლებში, აღმოჩნდება, **რომ საქართველო სრულიადაც არაა ტყით ისეთი მდიდარი ქვეყანა, სადაც შეიძლებოდეს ტყის დეფიციტი ჩაჩაზეა.** ასეთ კითარებში ტყეების ეფექტურად ექის მეცნიერულად დასაბუთებული, ეკოლოგიურად მისაღები მეთოდებისა და წესებიის შემუშავებასა და მათ პრაქტიკულ განხორციელებას, გადამწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება.

უნდა ითქვას, რომ მეორნეობ საოგებლობა პირველ რიგში, უნდა აკმაყოფილებდეს **ეკოლოგიურ-ეტეზეეეეეთიდან, და არა სატეეეო-სამრეწველო მოთხოვნებს.** ამ ენა ეზეეეეე

ქუთაისის აღორძინება საქართველოს აღორძინებაა!

ჯანსუღ ღვინჯილია

ბატონ „ლიტერატურულ საქართველოში“ გამოქვეყნდა კრიტიკოს თამაზ ნიშვიანის წერილი-მიმართვა საქართველოს ხელისუფლებისადმი. თამაზ ნიშვიანიძემ ქალაქ ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ბაზაზე სახელმწიფო უნივერსიტეტის დაარსება მოითხოვა. ამით მან გამოხატა არა მარტო ქუთაისის მკვიდრთა, არამედ მთელი ქართული საზოგადოებრიობის ფიქრი და ოცნება. ამავე ბატონმა გამოქვეყნდა ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ლექტორების, მეცნიერების გუნამ გამოქვეყნა ეგი წერილი, სადაც ძალიან კარგად არის დახასიათებული ქუთაისში უნივერსიტეტის დარსების აუცილებლობა. გამოქვეყნდა წერილების ციკლი მიზეკლაძისა და ჯანსუღ ჩარკვიანის გამოსმენილებანი.

როგორც თამაზ ნიშვიანიძის, ასევე გუნამ გამოქვეყნა, ეგი-ოდენ ზეგალთნის, ისევ ჩვენ ზეგალთნის და ჯანსუღ ჩარკვიანის წერილებში ერთი რამ არის საერთო — საქართველოსათვის ქუთაისის, როგორც დიდი ისტორიისა და კულტურის ქალაქის მნიშვნელობის ღრმა გაარკვევა.

მეც ამ კუთხიდან მინდა შევეხო საკითხს. ქუთაისის დიდ ისტორიასა და კულტურაზე ვრცელდ, დამაჯერებლად ისაუბრეს მეცნიერებმა ვუნამ გამოქვეყნა და ეგი-ოდენ ზეგალთნებმა. ამიტომ მე მხოლოდ მოკლედ წარმოვაჩენ ჩემს აზრს მთავარ დებულებებზე.

დაკვირვებული თვალი აღვილად შეამჩნევს, რომ წარსულში ქუთაისის ადმინისტრაციულ-კულტურული აღორძინების ყოველთვის მოაკლდა საქართველოს აღორძინება. ზანგრძელი ხანრის სავანეა თუ რატომ ხდებოდა ასე. ფაქტია, რომ ხდებოდა. ე. ი. ამ მოვლენაში არის რაღაც ანონზომიერი. ჩვენ მოვალენი ვართ, ანგარიში გავუწიოთ ამ კანონზომიერებას, ამოვაკითხოთ მასში ჩვენი ფიქრი.

მე ღრმად მწამს, რომ არც დღეკანდელ საქართველოს არ ეშველება არაფერი, თუ ქუთაისი არ აეაღორძინები, თუ არ გავაცოცხლეთ ის დიდი ხული, რომელიც ბაგრან ბესამეს ბაგრატის ტაძარში მოაქვია.

რა თქმა უნდა, მისახედია ხოხენი, ბათუმი, თელავი, ახალციხე, ზუგდიდი... მოხდელია თავად თბილისიც. მაგრამ აჭარად ქუთაისზე ვსაუბრობთ.

ალბათ, ოციან წლებში ქუთაისი ათეული ნაკლები იყო მოცულობით დღევანდელ ქუთაისზე. მაგრამ ის ათეული პატარა ქალაქი დიდად აღემატებოდა კულტურის დონით დღევანდელს. მხედველობაში მაქვს აკაკი წერეთელი, დავით კლდიაშვილი, ეკალაკითონი, ცისფერყანწელები, ათეულობით ლიტერატურული ეურნალ-გაზეთი, ლადო მესხიშვილისა და მარკანაშვილის თეატრი, ზაქარია ფალიაშვილი, დიდი მეცნიერები... ასე რომ, დღევანდელი კულტურული კერების მნიშვნელობისა და დამსახურების დაკნინება აზრადაც არ მოსსვლია. ჩემი დიდი ეულოტკეცილი ქუთაისეს უსურავდებოდ მატოვებს. ამი მე ამ ჩვენგენერ წლის წინათ გამოვსაცე „ლიტერატურულ საქართველოში“ და გვიანისადაც ვიტკენე ეული ჩემოვის საკვარელ და მახლობელ ხალხს. ამ წერილს მაშინ დიდი ექიდეა მოსკვა, მაგრამ გამოფიზოლება ეუცილებელი იყო!

რაკი ამ წერილი ახსენებს, შემიძლია დაბეჯითებით და თამამად ვთქვა, რომ არავის ამაზე მეტად არ ეაფხარდება ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ბაზაზე უნივერსიტეტის დაარსება, როგორც მე. ქუთაისის პედაგოგიური ინსტიტუტის ეაზეზე ჩვენს ძვირფას ლექტორ-მასწავლებლებთან ერთად ეოცეზობდით უნივერსიტეტზე. ჩვენი წინაპრებიც ოცეზობდნენ, ახე რომ საუკუნოვანი ოცნების ფრთაშეხსნამათვის ვიხარეთ დღეს.

როდესაც ქალაქი, პედაგოგიური ინსტიტუტი მთელი ხაუკუნის განმავლობაში ფიქრობს და ოცნებობს უნივერსიტეტზე, ის მზად არის ამ დიდი მოვლენისათვის, ის მზად არის შინაგანად უნივერსიტეტისათვის!

რა ვირდება უნივერსიტეტს, რას ითხოვს მისი შინაარსი? — არ უნდა შეგაფიქრიანოს ამაზ. თავის დროზე ქუთაისიდან გადმოსროლილმა ინტელიგენციურმა ძალებმა მკვლევრთი აღადგინა თბილისი. დღეს ქუთაისს ვირდება უნივერსიტეტი და ეველა უნდა დიუხარხარ!

უნდა დაეკმაროთ ყოველნაირად: შეაუქმნათ მატერიალურ-ტექნიკური ბაზა, მოეცხოთ ხახსრები, მეგობელთათვის მორალური მხარდაჭერა.

რადგან უნივერსიტეტი სხვა მასწავლებლებ გუდასხმის, სხვა უცოლებს, სხვა დოხეს.

ქუთაისის პედაგოგიურ ინსტიტუტში თავიანთ ხაკაზზე ფანტიკურად შეეკვრებული, ფიდ მეცნიერულ ტრადიციებზე აღზრდილი ლექტორ-მასწავლებლები მოდგეწეოსდნენ და მოდგაწეოსენენ. და თუ ისინი თავიანთი ნიეთა და ერუდიციის შესაფერისად არ ჩანდნენ და არ ჩანან ხაზოგადო სარეიდნენ, ეს მხოლოდ და მხოლოდ ამის ბრალია, რომ ქუთაისი მთელი თავიდ კულტურულ კერებთურთ ცენტრალურ ზეკეიის ტოტალურმა ეურჩუეთმა ჩიზზი მიამეკუდა.

ხანეგეზო ძვრები ხულ რადაც თხუთმეტოოდე წლის წინათ დაიწყო, მაგრამ ძალზე ეზეიათი იყო ის ბიჭგები.

დღევანდელ საქართველოში ეროვნული მოძრაობა ძალთა უზეგეულო გადაადგილებას ეწეოვს. ამ მოძრაობის შესაბეგეცი მოკლენა ეჭეეს ქუთაისში უნივერსიტეტის დაარსება. ეე ღრმად მწამს, რომ ეი მეორე ხუნეოვან გაუხსნის ქალაქს.

საქართველოს ხელისუფლება და სახალხო განათეგების ხანინაცტრო ეედგენ ეროვნულ ხაქმეს გაკეეთებენ, თეეი ქუთაისში დაარსებენ ხახელმწიფო უნივერსიტეტს. ამ ნაბიჯის გადადგმაზ ეელოდნა არა მარტო ინტიტუტის კოლექტივი, არამარტო ქალაქი ქუთაისი, არამედ მთელი ჩვენი ხამშობლო.

დარწმუნებული ეარ ეაღა ეეთო, რომ ინსტიტუტის კოლეკტივს შეუნეეს უნარი ამ თეეხოზრივი განაეხლებისა, რადგან, უკანეელი ოცელის, ინსტიტუტის კოლეკტივმა მოიწოდდა ეაბალეების მოძრაობა ნინეეს. ხელ ხეეგანაგან წარმოჩენდეს ხეგალ მათი ნიეი, ერუდიცია. თხლეული ოვნო ეაეაბეშეკოლის ხახელობის უნივერსიტეტთან თანამშრომლობაც ბეეეს შეეძეეს ახალ უნივერსიტეტს, გაიშეეს მეცნიერული კეკლეკიეეა ხელ ხეეგ ინტეეხეთხეთ და მასშეტანთ, დაეკეარდეს კოლეკტეეეი მხოელეთ გამოჩენილ უნივერსიტეტებთან...

და რაც მოიგარია, ეაცოცხლდეს ეა ქალაქი!

60 წლის წინათ ქუთაისიდან დიდ მწერლებს, მეცნიერებს ეელოდებოდით. დღეს ისე ეკეუნდეთ ხაქმე ეკეეკეეს, ქუთაისიეე ანეკდოტეეს და „ხალის კიდის დიალოგებს“ ეელოდებით მიხვალ, რათა ეკეალანდ ეიეანთეთ. შეხ-ძლია ეკნა, ახეთ ატმოსფეროში, ახეთ მორალურ ცლიმატში ეკეელნატკენი არ იყოს ქალაქის ეეშმარიტი ინტელიგენეია, რომელიც ჩვენ ჩვენდაეეხეეთრად ჩრდილეთ დეკაეეეეთ?

დიდი მტკიცება უნდა ეკნა ინსტ, რომ ყოველივე ამის ეკნმ ზარალოსს საქართველო, რადგან მას აკლია ქუთაისის ცხოვეელმყოფელი ძალა? ჩვენს ხელთ არის ეკნი, როგორც შეგვიძლია ღირსეული პატივი მივაგოთ ქალაქ ქუთაისს, მალეე დავინახავთ, როგორი მაგლინაა ხაქმეებით და შედეგებით გვიპასუხებს ეკი.

ინეიდი მაქვს, ქართველი ხაზოგადოებრიობა ამ მალალი გადახაზედიდან აეიეკეეს ჩვენს ეინაშე აღძრეელ პრობლემას და ყოველნაირად დაეეეეეს ბხარს ქუთაისში ეკეეეეე

„რაღაც ვერა ვთქვი“

მირანდულ ავსაჯანიშვილის ლექსებს დაინტერესებენ მკითხველი უკვე იცნობს. ოღონ ბევრ წიგნის ავტორია. მაგრამ, როგორც ავტორისეული წინათქმიდან ჩანს, პოეტს არ აქვს ოფიციალური გამომგზავნობითა მიერ „შერეული“ წიგნები. ამბორმაც ვალდებულებისა ავტორს საკუთარი ბარ-ლენთი გამოეცა თავადი ყველაზე ხრული წიგნი — „რაღაც ვერა ვთქვა“.

„...იცდაჩვიდმეტი წლიანმ დავწერე პირველი ლექსი, — წერს იგი, — არაფრე თუ ლექსი, არაფე თუ ხტრიკენი, ერთმანეთს ერთი ხაჩოთინა. ხიტკვიე კი ან დასდენია კალამს... შეკამთვებიან, რომ ეთა ეწერ ოდინარეზეულ ოდინეზს!

პოეტის ხერხები ხხვაა საოქმელი ხხვაა! თავთეზულეზს ჩრეული ხაკეზეა. ეკალეგანო ხალრეცეს არ ჰქვია ხამშობელი... მეკრე ქვეენის შეიძლა იცის რაა მაშელი! გამიგელ ეს წიგნი დაწერილია თავთეზულეზან მოწეურეზელი კალეხაკენ? მაშელი... რეზეზა, თავთეზულეზა! დანარჩენი ლექსებმა ბრძანონ... ხხვაე მკითხველმა განხაზეროს...“

მირანდულ ავსაჯანიშვილის ამ კრებულში შეხვედა როგორც დაბეჭდილი, ისე დღემდე გამოუქვეყნებელი ლექსები და პოემა, და. ავტორის თქმისა არ იყოს, მარილეც დანარჩენი მკითხველმა განსაჯოს...

ალმ ვაკეკეენეენ მირანდულ ავსაჯანიშვილის ლექსებს.

●

სამებავ, რწმენავ სამისავ!
დგახარ, ნეტავი რისათვის?..
მყინვარო, ნეტარ შენს ძალას,
ამ დროის გაძლებისათვის?!
— ამას გაძლება არ ჰქვია,
ესაა ყოფა შერყვნისა...
რა უნდა მწამდეს ნეტარ,
ამ არეული ქვეყნისა.

●

— გზაზე მიდის ორი კაცი...
— რათა ორი?
— მაშ რამდენი?
— კაცს სად ხედავ?

●

ბოლო არ უჩანს დღის რია-რიას...
ჰა, როგორია ტოლო და სწორო?
ზოგ-ზოგთა სოროს „ბუნავი“ ჰქვია
და ზოგთა ბუნავს დაერქვას სორო...

●

უნდა შეიძრას მიწა,
უნდა დაიძრას მთები,
უნდა დაიქცეს ზეცა,
რადგანაც ასე ვკვდები?!
შენ თუ გგონია ხარ და,
შენ თუ გგონია რჩები?!

ამერიკელი არქეოლოგები სამცხე-ჯავახეთში

საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიასთან, ს. ჯანაშიას სახელობის სახელმწიფო მუზეუმთან, ამერიკოლოგიურ ცენტრთან შეთანხმების საფუძველზე სამცხე-ჯავახეთში სტუმრად ჩამოვიდნენ ამერიკელი არქეოლოგები: უელსლის კოლეჯის პროფესორი **ფილიპ კ

.** პარკერსონი, ენციკლოპედიის მეცნიერთანამშრომელი **კრისტი ედენნი.** ფილადელფიის მუზეუმის თანამშრომელი **ჯული ბარნი** და დასასვენი ბერმანთიდან. პიიდელბერგის უნივერსიტეტის მეცნიერი **ანგო მოტაფეზანური.** მათ ამოდენენ საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის არქეოლოგიის განყოფილების მეცნიერთანამშრომლები **ზაალ ეიკერიძე, მანანა ჯალაბაძე, ნინო ჯაველი.**

ჩამოსულმა სტუმრებმა თავიანთ ადგილსამყოფელად აირჩიეს სამცხე-ჯავახეთის ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიული მუზეუმი. აქ დაბინავდნენ და აქედანვე წარმართავდნენ ოეგორნის ამეიოლოგიური ძეგლების დაზვერვით სამუშაოებს. რომ განაპირობა ამერიკელი მეცნიერების საქართველოთი, კერძოდ, სამცხე-ჯავახეთით დაინტერესება? ამის შესახებ ჩვენ ვესაუბრეთ არქეოლოგ **ზაალ ეიკერიძეს.** ეი. ოა ვკითხოა მა:

— ბატონი ფილიპ კოლეჯი საქართველოში 1986 წელს ჩამოვიდა პირველად. ამ პერიოდში ჩვენთანა საფუძველი ჩვენს საქმიან ურთიერთობას. კერძოდ მე, როგორც სამხრეთ საქართველოს ქვის ხანის მკვლევარს, მუშობა მიწევდა ჯავახეთში — ფარავნის ტბის �რემში, სადაც ეულენური მიწის — ოფსიდიანის ბრდღვინი სამაგონია. ამერიკელ არქეოლოგს შევთავაზე ეპრობის საწყისების შესწავლა ოფსიდიანის მიხედვით. მაგრე თანხმობა განმიცხადა იმიტომ, რომ ოფსიდიანი მეტად მიმზიდველი ეულენური ქანია. იგი ადვილად ითლება, მისგან დამზადებული იარაღები გამოირჩევა მეტად ბასრი სამუშაო პირით. ამასთან, ოფსიდიანი ბუნდოვან ადამიანს შავი მბზინვარე ფერით და სხვადასხვა ტონალობით (მოწმალილი, ვერტლისფერი, ყავისფერი, მომწვანო), რის გამოც ოფსიდიანი იქცა გაცლის ეროეულად ძველი წელილირცხვის მე-9-8 ათასწლეულიდან. წელიანის ზოგიერთ ძეგლზე აღმოჩენილია ოფსიდიანის სარკეები და დიდი სინატფიფი დამზადებული მთელი ჯერ ქლენიბიც ეკ. ხმირ შემთხვევაში ოფსიდიანი გადატანილია მრავალ ათასეულ და ასეულ კილომეტრზეც. იმის გამო, რომ ოფსიდიანი ეულენური წარმოშობის ქანია და შეიცავს მრავალ იშვიათ მიერალებმენტს, რომელთა შემადგენლობის თანამედროვე ტექნიკურ დონეზე შესწავლა საშუალებას იძლევა დადგენილი იქნას ოფსიდიანის მიწოაცის ეზრები, ცხადია, ამისათვის საჭირო ოფსიდიანის შესწავლა როგორც სხვადასხვა საბადოებიდან, ასევე არქეოლოგიური ძეგლებიდან, თუ გვითვალისწინებენ იმას, რომ ძველი წელთ-ღრიცხვის მე-9 ათასწლეულიდან მეორე ათასწლეულამდე იგი ბელით გაჯაჭვნილთ, ზემოხსენებული ანალიზის შედეგად ზუსტად შეიძლება დადგინდეს სხვადასხვა ხალხებს, კულტურებს შორის სავაჭრო ეკონომიური ურთიერთობა, ანუ უშუალო კონტაქტები. ამასთან ერთად შეიძლება დასკვნა საურთიერთობო ენის საკითხი. ამ ტიპის სამუშაოები აკაძდე ჩატარდა ზმელთაშუა ზღვის აუზის მასალებზე და თურქეთის ზოგიერთ ცნობილ საბადოებზე ანატოლიაში. ჩვენში კი ასეთი რამ ტექნიკური მიზეზების გამო არ ჩატარებულა.

პროფესორი ფილიპ კოლი ამ იდეამ ძალიან დაინტერესა, მან მოიძახა ვაშინგტონში სმიტსონიანურ ინსტიტუტში ანალიტიკური ლაბორატორიის თანამშრომელი, ცნობილი მეცნიერი **ჯონ ხალეკანი,** რომელიც დიდი სიხარულით შეხვდა ამ წინადადებას. სმიტსონის ინსტიტუტმა დაადინანსა სამუშაო და საჭიროველის მეცნიერებათა აკადემიის ხელშეწყობით გიგიზვნა ვაშინგტონში პირველი ნიმუშები სხვადასხვა არქეოლოგიური ძეგლებიდან და ფარავნის ტბის პირას მდებარე ჯიკინის საბადოდან. შესწავლილი იქნა ამიერკავკასიის ძეგლებისა და საბადოების უმეტესობა საქართველოს, აზერბაიჯანის და სომხეთის ტერიტორიიდან, აგრეთვე რამდენიმე ძველი ჩრდილო ოსეთიდან და ერთი საბადო ბაქსანის (ყაბარდო-ბალყარეთი) ხეობიდან.

კვლევის დასკვნით ეტაპზე შარნან, მარტში სმიტსონის ინსტიტუტის მიწვევით ამერიკაში ჩავიდნენ მე და ეროვნული არქეოლოგი რუნენ ბადალიანი. შესანიშნავი ბოლოვრა მოგვიწყვეს. მგეიწვევს ოჯახებში. რამდენიმე ფილმ ფილმს კოლეს ვიღლაბ ეცხოვრობდით. შესანიშნავად გაგვიმასპინძლდნენ. ამერიკაში ერთად ვიმუშავეთ 40 დღე, ამ ერთ ორი კვირის განმავლობაში ვამზადებდ სტანდარტების ნაკეთლაერ ბიეროში, დანარჩენი დრო კი ეელენის კოლეჯსა და პარკიანის უნივერსიტეტში. შევხვდი ბოსტონში ამერიკელ სოციოლოგს, რომელმაც ძალიან თბილად მიგვიღო და დიდი პატივი გვცეს. მე, როგორც ქართველს, მადლობა მითხრეს მიწოსაცის შედეგად დაზარალებული სპიტაკის და ლენინაკანის მოსახლეობისადმი ქართველების უანგარო დახმარებაზე.

დღესდღეობით ჩატარებულია 400-ზე მეტი ანალიზი, რის შედეგადაც ამიერკავკასიის ოფსიდიანი ეულენური კარგად არის შესწავლილი. მომზადებული გვაქვს რამდენიმე მეცნიერული ნასიათის სტატია. რომლებიც გამოქვეყნდება როგორც ამერიკაში, ასევე ჩვენში. ეს ერთობლიერი კვლევა გაგრძელდება, დასარულდა ორ წელიწადში, გამოვცემთ ერთობლივ მონოგრაფიას მოკლეული და შესწავლილი მასალების საფუძველზე.

ახლა მოეუსმინოთ ამერიკელ არქეოლოგს, პროფესორს, ბატონ **ფილიპ კოლს:**

— მეოთხედ ვარ საქართველოში. პირველმა გრანდიოზულმა შთაბეჭდილებებმა ეანაპირობა ჩემი გაშინაურება ქართველ კოლეგებთან და ამ ხშირად ჩამოსვლა. საოცარი ცოცხლებელი ერია ქართველები. ნებისმიერ კოტტინენტე დაამშვენებს სამცხე-ჯავახეთში მდებარე არქეოლოგიური ძეგლები, აქ ყოფნის დღეები ფიერება, გული გაგწყდება დროის სიმცირის გამო. 11 დღე მაქსიმალურად გამოვიყენეთ. განცვიფრებული ვართ ვართინთ. ის უნიკალურია თეფილი ვრანდიოზულობით, მოცმაღალებელი არქიტექტურით. მოვიარეთ შესანიშნავი ძეგლები სადარა, ზარზმა, აწყური, ბიეთი, ვანის ქვაბები, ხერთვისი, თმოგვი, წუნდა, ნოქალაქავი. რამაც ყველაზე მეტად დამაინტერესა, ეს იყო სოფლებში ზვალნი, ზანავრა, აწყურაში, ფოკაში, ეფდში, სვირში, სამელნი არქეოლოგიური ძეგლების სიმრავლე და ქართველი ხალხის სტუმართმოყვარეობა და სითბო. ჩემი ამერიკელი, გერმანელი კოლეგები ისე გაშინაურდნენ სამცხე-ჯავახეთში, რომ თავი სამშობლოში ეგრძნო. დაზვერვითი სამუშაოები ჩავატარეთ ფერსათის მთაზე, ფარავნის ტბის მიდამოებში და წმინდა ნინოს სამკვიდრო უძველეს სოფელ ფოკაში, სადაც უმნიშვნელოა ეუეტარესის, სპართველის ქალოლეოსა-პატრიარქის ილია მეორის რეზიდენცია, სამნასტერო ქალაქი აწყეფრა მომაკალში, ეკალ ბეკლის სეროთები ფიქსირებულია სლიდნეთი და გადაეკეთელია ეიდეთოო, ჩვენ გვაქვდა სრულეტრანეთი დოკუმენტერი კინო გამოვიდეს არქეოლოგიურ ძეგლებზე. ყველა ძეგლზე გაკეთებული გვაქვს ჩანაბატები და ნახატები.

გავეცანით მუზეუმის სპეციალისტის განყოფილების მეცნიერთანამშრომლის, დოცენტ **ვიეი კიორნინეაშვილის** მეშოობის მეთოდებს ეარძიანა და მის მიდამოებში. ასევე წარაშლილი შთაბეჭდილება მოახდინა ჩვენზე ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატის **ეახტანგ ლინეელის** ეაობრებამ ახალციხის რაიონის სოფელ აწყურაში. დიდ მეშუმბას ეწევა სამცხე-ჯავახეთის არქეოლოგიური ექსპედიცია დოცენტ **ოთარ ლომბაძის** ხელმძღვანელობით, გაეცანი ექსპედიციის წევრებს.

დიდი განძი დევს სამცხე-ჯავახეთის ისტორიულ მუზეუმში. ძალიან მოგვეწონა არქეოლოგიის, შუა-საუკუნეების და ფარდაგ-ხალიჩების საყრქპაზოციო დარბაზები. მუზეუმში დაეყრწარით დიდი ქართველი პოეტის აკაკი წერეთლის დაბადების 150 წლისთავისადმი მიძღვნილი ღონისძიებას და რეგიონის სახალხო მოქმეფლების გამოსვლებს. ყველაფერს გეთიარგმნიდა ჩვენი მასპინძელი, არქეოლოგი ზაალ ეიკერიძე. პატივისცემით მოვიხსენიებ პატრიოტ ახალციხის რაიკომის მეორე მდივანს ქალბატონ **ლანა ხმალაძეს,** განყოფილების გამგეებს **ზაალ ტაბატაძეს, მარინე ბერეულიძეს.** დიდი მადლობა მინდა გადაეუხადო სამცხე-ჯავახეთის ისტორიული მუზეუმის კოლექტივს, ყველა თანამშრომელს, განსაკუთრებით დირექტორს ციური ლაფანს, ჩვენს მეგზურებს, შეანიშნავ ქართველებს რომან მაისურაძეს და ოიგო ჩაგლილშილს, ძმოლოს ზურა ქობეკეშვილს...

ეკუნ ივლის სამცხე-ჯავახეთის ისტორიულ მუზეუმში ჩატარდა პრესკონფერენცია, სადაც გაიმართა საქმიანი სჯა-ბაასი. პრესკონფერენციას უძღვნიდა მუზეუმის დირექტორი ც. ლაფანი. ამერიკელ არქეოლოგებს სანტტესო შეკითხვებითა და გულთბილი სიტყვებით მიმართეს ლიანა ხმაოაძემ, არქეოლოგმა კახტანგ ლიჩელამ, მარინე გაბეჩილაძემ, ბელა კაპანაძემ, ვენია ბლოაშვილმა, ზალეკა ტაბატაძემ, თამაზ სულაკვეილიძემ, ცირა ფეცხიშვილმა, ასოლინ ამრამაძემ და სხვებმა.

ამერიკელ არქეოლოგთა ჯგუფის ხელმძღვანელმა ბატონმა ფილიპ კოლმა პრესკონფერენციის მონაწილეებს აღუთქვა, რომ ეურიერთდადგინანსებისა და შეთანხმების საფუძველზე სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში დაიწყებენ არქეოლოგიურ გათხრებს, რომელთა დიდი სამუშაოების ერთად შესრულება უფრო დაიაჩლეს ქართველ და ამერიკელ მეცნიერებს ისტორიული წარსულის კვლევის ზოგადსაკაცობრიან საქმეში.

მომავალ შეხვედრამდე, ქალბატონო ქმენ!—ასეთი იყო გამომშვიდობებისას ამერიკელების სიტყვები, ჩვენს წარმატებებს ეუსურვებენ მათ.

კუკური თორდია
საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის სამცხე-ჯავახეთის ისტორიული მუზეუმის ხელოვნური მეგავნი, უფროსი მეცნიერ-მუშაკი.

საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობა და „ლიტერატურული საქართველოს“ რედაქცია თანაგრძნობენ პოეტ თამარ ჯავახიშვილს მამის

ბაიბოდ ჯავახიშვილის

გარდაცვალების გამო.

მთავარი რედაქტორი ელიზბარ ჯაველიძე

სარედაქციო კოლეგია: თამაზ ბიბილური (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), ზვიად ბაბალავრიდი, ლაშა თაბაშვილი, ჯუმბერ თითოფერი (მთავარი რედაქტორის მოადგილე), ანა კალანდაძე, ნოდარ ნათაძე, ბუბა ფანჯიკიძე, ოთარ ჩხეიძე, თამაზ ჩხენკელი, ხარგის ცაიშვილი, ბივი ძნელაძე, თამაზ ფიჩიფიაძე, თამაზ ბილაძე

პასუხისმგებელი მდივანი ბივი ჯოხაძე

მორიგე რედაქტორი უჩა შერაზადიშვილი.

რედაქციის მისამართი: 380005, თბილისი, ბუდიაშვილი ქუჩა №2

ტელეფონები:
მთ. რედაქტორის მოადგილე — 99-84-04.
მთ. რედაქტორის მოადგილეს — 99-91-59
პასუხისმგებელი მდივნის — 99-87-10
განყოფილებების — 99-72-89; 99-71-83; 99-03-65, 95-36-68.
რედაქციაში შემოსული მასალა არ უნდა აღემატებოდეს მაქსიმუმ ნახეკილ 14 გვერდს.
მასალები ავტორებს არ უბრუნდებათ.

«ЛИТЕРАТУРУЛИ САКАРТВЕЛО»
ОРГАН ПРАВЛЕНИЯ СП ГРУЗИИ

ИНДЕКС 06436 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17. **საქართველოს კპ ცენტრალური კომიტეტის გამომცემლობის სტამბა.** **უე 00884**